

День Соборності

Ірина ФАРІОН,
доктор філологічних наук,
професор

Конституційний Суд: ДУМИ НАД МОВОЮ....

17 листопада 2016 року Конституційний Суд України (винятково завдяки нашому невідступному тиску впродовж ДВОХ років) нарешті розпочав слухання в справі зніційованого мною подання 57 народних депутатів України VII скликання про неконституційність Закону України "Про засади державної мовної політики" від 3 липня 2012 року № 5029-VI (автори відверті агенти Росії В. Колесніченко, С. Ківалов). Конституційне подання зареєстроване в секретаріаті КСУ ще 10 липня 2014 року.

Із порушенням усіх часових процедур шойно 13—14 грудня 2016 року відбулася безпосередня процедура усних слухань, де з аргументаційними промовами виступив суддя-доповідач Ігор Сліденко, представники суб'єктів подання Ірина Фаріон, Олег Бондарчук, експерти Павло Гриценко, Сергій Головатий, Тарас Марусик та свідки Я. Кендзьор, Ю. Кармазін, Ю. Клочковський, М. Томенко, І. Заєць. У залі засідань не прозвучало ЖОДНОГО аргументу на предмет конституційності вказаного закону, а навпаки, наведено десятки експертних оцінок від УСІХ провідних наукових установ України про його антидержавний характер і фактичну передумову неминучої гострої фази війни з Росією.

Шойно 13 січня 2017 р. КС розпочав закриту процедуру розгляду питання і продовжив її в знакове християнське свято 19 січня 2017 року. Рішення нема й досі, бо, по-перше, склад КС у своїй більшості такий, як і за Януковича; по-друге, судова гілка влади, попри зміни Президентів, не зазнала жодних змін, бо обраним Президентом саме такою, залежною від них, вона й потрібна. Отож сподіватися можна лише на постріздвяне чудо, ви-

кликане позитивним світоглядом стресом окремих суддів...

Ця майже детективна ретардація в розвитку мовних судних днів нагадала мені трагічні перипетії Шевченкової долі як основного символу нашої МО-ВИ. Після арешту поета везли під пильною охороною й дуже швидко як небезпечного злочинця. Згодом він про це іронічно згадав у своєму Щоденнику: "...мене з Пітера на восьму добу доставили до Оренбурга, убивши лише одного поштового коня на всьому просторі". А дороги було, нагадаємо, 2500 км через Москву, Сибірськ, Самару, Бузулук... Після десятих років каторги без права писати і малювати наступило геть загальмоване повернення.

Як пише Іван Дзюба у своєму знаменитому творі "Тарас Шевченко: життя і творчість" (2008), від першої звістки про близьке звільнення (1 січня 1857, лист графині А. Толстої) та першого повідомлення про дозвіл царя на звільнення Шевченка (17 січня, лист М. Лазаревського) до одержання офіційного наказу минуло 7 місяців. Ось як оповів це Шевченко в Щоденнику: "Як швидко, як із жаром виконують наказ арештувати, так, навпаки, мляво й холодно справляють наказ визволити. А наказ іде від тієї ж самої особи, і справляють його ті ж самі органи. Чому така різниця? Року 1847 в сьому ж таки місяці мене на сьомий день примчали з Петербурга до Оренбурга. А тепер дай Боже на сьомий місяць одержати наказ якого-будь батальйонного командира, щоб забрали в мене казенні речі та спинили харчове утримання мене. Форма, але

ж я не тямлю такої нелюдської форми" (18 червня 1857 р.).

Ми, притомні українці, також "не тямимо такої нелюдської форми" скасування путінського мовного закону від 2012 до 2017 року, що був гвалтом "проголосований" і "обговорений" за 2 хвилини 4 секунди при 2 тисячах 54 пропозиціях. Мабуть, у ньому, як у тому казковому яйці Чахлика Невмирушого, душа українця схована? Ось тобі і маєш вторинність "язикового вопроса" в країні та ще й істерика ментальних пораженців про недоречність його скасування в найвідповідніший і найпотрібніший для цього день — 23 лютого 2014 року. Хоч добре було б і 21 лютого у Міжнародний день рідної мови це зробити. Принаймні я саме для цього і стала депутатом ВР.

А Шевченко таки повернувся в Україну і ще жоден політичний діяч не сягнув його внутрішньої сили та неспинного чину: "...в ці роки, в дні найбільшого вияву національної думки, над усіма корогвами, кулеметами, оркестрами, гарматами, процесіями, гетьманами, політиками, партіями, ватажками, і парламентарями... панував він один — Український поет! Монархічна Росія, ідеологи централізму, міжнародні політики й місцеві педанти мусять схилити свої голови перед ним, великим і непоборним властителем іржавого пера. Ти переміг, Поете! Українську переможну революцію зробив ШЕВЧЕНКО, — не полководець, не серой, не цар, не дипломат і не німецький народний учитель, — зробив поет!" (А. Ніковський).

Судді! Почуйте ШЕВЧЕНКА і добре буде ВАМ з ним.

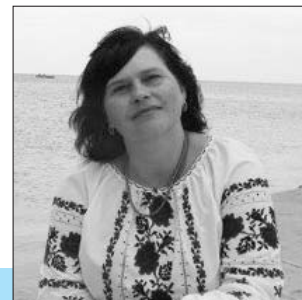
Тематичне мотто цього числа «СП»: **НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ** **МОВОЦЕНТРИЧНА**

ПРО ДОЗУ ДЬОГТЮ В БОЦІ МЕДУ (подача друга)

4-5

ЛІРИКА ТЕТЯНИ ЧЕРЕП-ПЕРОГАНІЧ

9

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

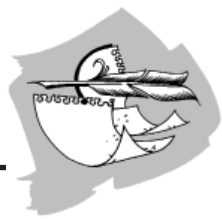

12-13

З РОСИ Й ВОДИ **ВАСИЛЮ КЛІЧАКУ!**

14

Надія КИР'ЯН

Українська революція триває

До Дня Соборності України ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка у Київському будинку вчителя провело літературно-мистецький вечір. Роздумами про значення цієї дати для українського народу, 100-річчя українських визвольних змагань, яке наближається, поділилися голова “Просвіти”, письменник, лауреат Шевченківської премії Павло Мовчан, заслужений юрист України, лідер політичної партії “Патріот” Микола Голомша, академік АПНУ Георгій Філіпчук.

Те, що тут, в Україні будується російський світ, нас принижуює. Він будується культурно, ментально, через Міністерство освіти, Міністерство інформації.

Тому ця точка відліку української революції дуже важлива.

Ми зібралися тут, щоб сказати: “Ми є, Україна була, є й буде!”

Голова партії “Патріот” Микола Голомша наголосив, що “сьогодні відзначаємо дуже важливе свято, яке скроплене кров'ю найкращих синів і доньок України в різні часи протягом століть. Вони пожертвували найдорожчим — своїм життям. Ось що зафіксовано в історії про Соборність нашої держави: “Однині воедино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України: Західноукраїнська Народна Республіка — це Галичина, Буковина, Угорська Русь і велика Наддніпрянська Україна. Здійснилися вікові мрії, якими жили, за які вмирили кращі сини України. Віднині є єдина незалежна Українська Народна Республіка”. Ці слова Універсалу урочисто звучали у нас на Софійській площі у Києві 22 січня 1919 року.

Вперше за довгий час українці знову отримали можливість створити свою державу, про яку мріяли віками. Того дня здавалося, що віднині й навіки українці запанують у мирі й злагоді на своїй землі. Та не так мислили наші імперські вороги, і вже незабаром нашу Україну почали шматувати з усіх боків. Українська держава тоді не відбулася. Ще на десятиліття потрапила тепер уже під російську совєцьку окупацію. Але ідея соборності набула у свідомості тодішніх і наступних поколінь українців величезний обрис державності, стала об'єднуючим чинником у боротьбі за незалежність України. Ця подія десятиліттями надихала українських патріотів на боротьбу проти поневолювачів, за майбутню соборну неза-

лежну вільну Україну. Легендарну справу учасників визвольних змагань продовжила Небесна сотня майдану, Революція гідності та продовжують патріоти, які боронять свою землю і весь цивілізований світ від російських окупантів. Коли над Україною нависла загроза тоталітарної окупації силами споконвічного ворога, десятки тисяч патріотів виступили на цю боротьбу. Добровольці, навіть не маючи необхідної зброї, спрорядження, стали на захист Батьківщини. Вони дали змогу Збройним силам швидко відновитися і зараз у спільному строю стоять на захисті цивілізації від неоварварства. Готові ціною власного життя відстоювати свободу і незалежність України. Сьогодні, згадуючи події січня 1919 року, ми можемо засвідчити, що жертви в ім'я незалежності України були не даремними. Українці вибороли право будувати власну соборність і цим правом уже не поступляться. Таку відозву написали сьогодні патріоти.

Ми незалежну соборну Україну створили, але лише зовні. Українцям треба заново розпочати будувати свою країну. Те, що дісталось нам від часів радянського простору та існує досі, не заслуговує доброго слова. Це бездушна машина, яка гнобить людину, яка не створює середовища життя. Я переконаний, що ми спільно з громадським об'єднанням “Українська альтернатива”, партією “Патріот”, усіма демократичними силами зуміємо розпочати будівництво нової незалежної суверенної істинно демократичної соборної держави”.

Академік АПНУ Георгій Філіпчук запропонував звернутися до здобутків свого роду, народу, до своєї національної пам'яті, до своєї віри. Нагадав зміст важливої роботи Михайла Грушевського “Хто такі українці і чого вони хочуть”, яка була написана

рівно 100 років тому. Там ідеться про те, що “немає для нас, українців, більш значущої цінності, яку ми мусимо боронити, обєрігати, зміцнювати і розвивати, ніж українська державність”. А ще Михайло Сергійович писав, що мусимо цю державу підперти українською політичною нацією. Він вважав, що політичне українство — це ті, хто зроду українці, хто говорить українською мовою, хто боронить Україну, хто працює на її славу. “Але є й ті українці, які не мають української віри, які й роду не українського, але вірою й правдою служать українській справі. І ці ширі громадяни є більшими українцями, ніж ті, які стоять осторонь від української справи”, — вважав Грушевський. Таких прикладів чимало: Пилип Орлик, великий чех, який написав унікальну світовою рівня Конституцію; Петро Могила, молдовський боярин, який творив українську православну віру; поляки В'ячеслав Липинський і Володимир Антонович; шведка Софія Русова, яка створила унікальну українську національну педагогіку й освіту; кримський татарин Агатангел Кримський, видатний мовознавець, перекладач, який знав 64 мови і вірою й правдою служив Україні.

Грушевський хотів бачити саме таких людей, які помислами і діями служитимуть Україні, своєму народу. Він говорив, що духовна і політична єдність української нації — це її повна єдність.

Нині українська молодь і українська інтелігенція повинні, боронячи Україну і ведучи боротьбу за українську ідентичність, поставити питання перед очільниками найвищої української влади про створення хоч тепер, у XXI столітті, видання 15-томної фундаментальної (Винниченка, Грушевського), які на хвилі своїх соціалістичних уподобань заявляли, що з “братнім” російським народом ніякої війни бути не може, та ...розпустили боєздатні українські військові частини, які організовано поверталися з російсько-німецького фронту. Вигравали ті, хто з таким підступним і підлим ворогом, яким завжди була і є Москва із її гібридною та облудною суттю, поводитися рішуче і безкомпромисло (як Польща в 20-ті чи Фінляндія в 40-ві роки).

За три роки війни українці вже зрозуміли ефемерність та облудність так званого “братства” і “вічної дружби” з Московією. Тепер залишилося раз і назавжди усвідомити, що Москва була, є і буде одвічним і заклятим ВОРОГОМ не тільки України, а і всього цивілізованого людства. Саме тому, щоб не зазнати нової ОКУПАЦІЇ та знову не боротися за визволення і відновлення Незалежності, потрібно ЗАВЖДИ бути у всеозброєнні і готувати дати гідну відсіч будь-якій формі агресії з боку імперської Московії, тому що ця війна завершиться нашою перемогою тільки у випадку падіння самої Москви.

академічної історії України. Це українська інтелігенція пропонувала ще на початку 1990-х років. Ми писали відозви, і президент Леонід Кравчук їх прийняв. Мушу з соромом зазначити, що така історія не лише не видана, а навіть не розроблена й не підготована, тому що в державі не вистачило коштів. Маючи таку величезну потугу національної історії, яку розкривають, відбирають, наша країна єдина в Європі, де таку історію не спромоглися видати. Наше завдання сьогодні сформувавши українську націю, захистити ідентичність, українську суверенну духовну державу. А цього зробити ми не зможемо без історичної пам'яті і без історії українського народу.

Натомість у Росії до 2017 року закінчують чотири фундаментальні праці: “Історію Росії”, “Історію Новоросії”, “Історію Малоросії”, “Історію Криму”. Вони сьогодні вкрали нашу історію. Єдине, чого вони не могли вкрасити, — це українську коляду. Маючи таку українську обрядовість, попри всі несприятливі обставини і недалекоглядність влади, ми залишаємося автентично сильними, зберігаємо високість духу і глибину тяглість своєї національної історії.

Ми повинні повернути українському народу пантеон українських героїв. Тисячі видатних українців, які створили речі світового універсального рівня, залишаються поза межами нашої материзни. Їх нищили імперії, а ми нищимо своїм безпам'ятством. Ми повинні мати їх у своїх думках, помислах, ідеях, у освітніх програмах усіх рівнів — від дитсадків до вишів, щоб пантеон української слави слугував Україні, нашому народу і був політичним і духовним опертям, на якому творитиметься справжня духовна демократична Україна”.

Після промов відбувся святковий концерт. Виступив дитячий зразковий театр пісні “Ладоньки”; віртуозно зіграв на скрипці класичні та народні твори голова Київського МО “Просвіти” музикант Кирило Стеценко; свою програму представив народний артист України Фемій Мустафаєв.

Так 22 січня 1918 року 4 Універсалами Української Центральної Ради, що проголосили незалежність Української Народної Республіки, переможно завершився майже 300-літній період боротьби українців за звільнення з московсько-імперського колоніального рабства.

Удруге після того, як 22 січня 1990 року мільйони українців утворили живий ланцюг єднання між Києвом і Львовом, розпочався стрімкий процес звільнення України від майже сімдесятилітньої окупації вже московсько-більшовицьким режимом, який завершився відновленням Незалежності України Актом від 24 листопада 1991 року, підтвердженням всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 року.

Також двічі за це століття українці демонстрували і фантастичні зразки єдності та згуртованості.

Уперше 22 січня 1919 року на Софійській площі Києва було оголошено про Акт злуки (возз'єднання) УНР і ЗУНР, що постані після проголошення Незалежності на територіях, населених українцями, які впродовж століть входили до різних колишніх імперій Російської та Австро-Угорської.

РЕЗОЛЮЦІЯ

урочистого віча до Дня проголошення ЦР відновлення Незалежності України 22 січня 1918 року та Дня Соборності України 22 січня 1919 року

22 січня є одною з найвизначніших дат в українській історії, як символ перемоги українського духу та прагнення до єдності нації та її історичних земель. Двічі ціною найомовірної мужності й відваги за останнє століття українці долали одного з найстрашніших і найкровожерливіших завойовників за всю історію людства — московську орду.

Удруге, коли 22 січня 2014 року почалися розстріли і катування учасників Євромайдану (саме цього дня від куль загинув вірменин Сергій Нігоян, а згодом білорус Михайло Жизневський та від катувань українець Юрій Вербицький) українці не злякалися, як на те розраховували московські рваншисти, а згуртувавшись, дали гідну відсіч злочинному режиму кремлівського посіпаки на посаді президента України.

Саме ця єдність українського суспільства після Євромайдану,

не дивлячись на фактично зруйновану режимом московської маріонетки армію, не дала здійснитися амбіційним планам кремлівського фюрера із захоплення й окупації півдня і сходу України.

А ось вдруге не допустити поневолення України (як це трапилося в 20-х роках ХХ століття) — це вже наш сьогоднішній священний обов'язок. Історичний урок того часу яскраво свідчить, що причиною поразки УНР була надмірна короткозорість і нерішучість тодішніх українських керманічів

**Президентів України
Петру ПОРОШЕНКУ
Голові Верховної Ради України
Андрієві ПАРУБІЮ
Прем’єр-міністрові України
Володимиру ГРОЙСМАНУ
Київському міському голові
Віталієві КЛИЧКУ**

Громадськість української столиці і всієї України глибоко стурбована станом, у якому опинився Національний музей Тараса Шевченка в Києві, на бульварі Т. Шевченка, 12.

Це найдорожча скарбниця нації, у фондах музею зберігаються оригінали Шевченкових творів, прижиттєві їх видання, автографи, меморіальні речі. Через бездумну перебудову колекція сьогодні опинилась під загрозою — її евакуація в разі надзвичайної ситуації вкрай ускладнена. З тієї ж причини на випадок непередбачуваного лиха в небезпеці життя працівників і відвідувачів музею.

Головна причина біди — нефаховість і несумлінність. Призначений 2012 року на посаду генерального директора музею Дмитро Стус не мав жодного досвіду музейної роботи. Архітектор Лариса Скорик, з якою новопризначений директор знайшов спільну мову щодо перебудови споруди, не має ліцензії на виконання проєктів, що пов’язані з пам’ятками культури (це прерогатива НДІ “Укрпроектреставрація”). Не має відповідної ліцензії і спо-

Зганьблено Національний музей Тараса Шевченка

Відкритий лист діячів культури

живче товариство “Інбуд”, у якого замовило роботи з реконструкції та реставрації КП “Житлоінвестбуд-УКБ” (директор В’ячеслав Непоп). Це беручке товариство вже витратило 32 млн грн державних коштів, але через неякісні роботи об’єкти досі не можуть здати в експлуатацію, хоч насправді недоремонтований музей уже понад два роки (!) приймає відвідувачів. Тепер для закінчення робіт вимагають ще 15 мільйонів!

На що пішли народні гроші? Пам’ятку культури національного значення, палац родини Терещенків, спотворено. Подкунський замуровано головний вхід до палацу, багато вікон і ще кілька входів-виходів (уже мовилося вище про загрозу через це для людей і для колекції). Знала будівля і внутрішньої перебудови. Така реконструкція заборонена Законом України про збереження культурної спадщини, дозволені лише роботи з реставрації та консервації. Всупереч Закону України про музеї і музейну справу знищено садок у дворі (рекреаційна зона!), а з ним і

шовковицю, вирощену з саджанця, привезеного з Новопетровського укріплення, з саду, що його садив сам Т. Шевченко. Незаконно зведений на місці чарівної оази атриум порушує автентичний вигляд пам’ятки й світловий та температурно-вологісний режим музею. Мало того, через неякісні будівельні роботи він у негоду протікає, мов решето.

Не будучи експозиціонером, Лариса Скорик скалічила головну експозицію музею Тараса Шевченка на Тарасовій горі. Цей прикрий досвід прислужився і в Києві. Експозиція неграмотна, експонати розміщені хаотично, автографи Т. Шевченка практично лежать на підлозі. Зникли портрети великих попередників Т. Шевченка, наприклад, Є. Гребінки, зате з’явилися парсуни підручних Миколи І — Дубельта й інших. А перший експонат, який зустрічає відвідувача, — портрет Катерини ІІ.

Дирекція музею здійснює хибну кадрову політику. Установа, безперечно, повинна поповнюватись молодими ка-

драми, але в кожному музеї бережуть до-свідчених фахівців. Натомість із Національного музею Тараса Шевченка змушені були піти висококласні спеціалісти з експозиційної роботи, видавничої справи, автори численних шевченкознавчих праць. Дійшло до того, що в музеї зараз нікому вести фахові екскурсії з низки тем.

Усе це дозволяє нам стверджувати, що ситуація з музеєм катастрофічна.

Вимагаємо негайного створення компетентної комісії для вивчення проблеми.

Керівництво музею повинно бути замінено. Головна експозиція має бути побудована заново. Будівлі, пам’ятці архітектури, слід повернути автентичний вигляд за кошти порушників законодавства у сфері збереження культурної спадщини.

Головний музей України зазнає наруги, на яку не спромоглася навіть радянська влада. Далі так тривати не може.

З повагою:

**Лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка
Дмитро ПАВЛИЧКО,
Павло МОВЧАН,
Анатолій ГАЙДАМАКА,
Феодосій ГУМЕНЮК,
Василь ГЕРАСИМ’ЮК,
Володимир НЕДЯК**

Київ, 12.01.2017 р.

Інформація Міністерства освіти і науки

Повідомляємо, що Міністерство сприяє функціонуванню української мови як державної в навчальних закладах.

Так, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 29.05.2014 р. № 664 збільшено кількість годин на вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин.

З метою виконання в повному обсязі мовного законодавства України в частині застосування державної мови в освітній галузі місцевим органам управління освітою, навчальним закладам надіслано відповідний лист (№ 1/9-542 від 07.10.2016).

Крім того, Міністерство спільно з місцевими органами управління освітою здійснюють заходи стосовно належного оволодіння українською мовою учнями загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням мовами національних меншин. Планується продовження системної роботи з упровадження в цих загальноосвітніх навчальних закладах двомовного вивчення предметів (мовою навчання та державною мовою).

За участю міжнародних експертів, зокрема з Латвії, Фінляндії, проведено семінари, тренінги для педагогічних працівників стосовно оволодіння ними сучасними педагогічними технологіями, методиками впровадження навчання рідною та державною мовами, розроблення навчальними закладами індивідуальних моделей здійснення навчально-виховного процесу рідною та державною мовами, а також розроблення нових методик викладання української мови.

Реалізації цих завдань сприятиме проведення Всеукраїнського експерименту “Формування багатомовності дітей та учнів: прогресивні європейські ідеї в українському контексті” (2016—2021 рр.), до якого долучено навчальні заклади Закарпатської, Одеської, Чернівецької областей.

Також зазначаємо, що в навчальних закладах за рахунок варіативної складової можуть викладатися курси за вибором, наприклад, з українознавства, народознавства (етнографії) тощо. Це сприятиме формуванню національної самосвідомості учнів, систематизації знань про духовну та матеріальну культуру українців.

Інформуємо, що Законом України “Про вищу освіту” передбачено набуття інституційної, фінансової та академічної автономії вищими навчальними закладами, що передбачає, зокрема, визначення форм навчання та форм організації освітнього процесу, розроблення та реалізацію освітніх (наукових) програм у межах ліцензованої спеціальності.

Також інформуємо...

Всеукраїнському товариству «Просвіта» відповідає Міністерство освіти і науки України

У Міністерстві освіти і науки узагальнено інформацію, надіслану Міністерством культури, Міністерством молоді та спорту, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, щодо ухвали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Державна мова в освіті”.

Формування навчального плану та включення до нього тих чи інших навчальних дисциплін як обов’язкових належить до компетенції вищого навчального закладу, а програми таких дисциплін мають бути спрямовані на розширення і поглиблення знань, отриманих у загальноосвітньому навчальному закладі.

Окрім цього, з метою популяризації української мови у вищих навчальних закладах за підтримки Міністерства освіти і науки, Всеукраїнської спілки голів обласних методичних об’єднань викладачів української мови та літератури вищих навчальних закладів І—ІІ рівнів акредитації (училищ, технікумів, коледжів) щорічно проводиться Всеукраїнська олімпіада з української мови серед студентів вищих навчальних закладів І—ІІ рівнів акредитації.

Учні та студенти беруть активну участь у Міжнародному конкурсі знавців української мови ім. Петра Яценка, Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, Всеукраїнській учнівській олімпіаді з української мови та літератури.

У вищих навчальних закладах також проводять інші заходи культурно-мистецького, національно-патріотичного спрямування, орієнтовані на популяризацію української мови, народних звичаїв, культури, уславлення значимих історичних подій та видатних історичних особистостей.

Інформація Міністерства культури

Міністерство культури України, як центральний орган виконавчої влади, що діє на підставі Положення про Міністерство культури України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 р. № 495, у питанні розвитку будь-яких мов, а особливо української як державної в Україні, займає неупереджену позицію, що ґрунтується на дочині вимог Конституції України та законів України.

Наразі існує нагальна необхідність щодо вирішення питань стосовно жит-

тя заходів на підтримку державної мови, оскільки мовна ситуація в Україні й надалі характеризується низкою негативних явищ і тенденцій.

Нищення української мови в Україні — одна зі складових гібридної війни, і безпека держави тісно пов’язана з утвердженням української мови як державної.

У зв’язку з цим обмежене використання української мови в багатьох сферах суспільного життя, успадковане з часів Радянського Союзу, вимагає здійснення комплексу заходів, спрямованих на розвиток державної мови, розширення сфери її використання, відновлення її авторитету та престижу.

Сьогодні одним із першочергових завдань залишається скасування Закону України “Про засади державної мовної політики” як такого, що не відповідає потребам української нації та держави в мовному законодавстві, суперечить Конституції України та призводить до серйозних протистоянь і громадянських конфліктів.

У свою чергу Міністерство культури України з ініціативи громадських організацій створило Координаційну раду з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя України як постійно діючий дорадчий орган при Міністерстві культури України (наказ Мінкультури від 08.06.2016 № 404).

Також зазначаємо, що відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2016 р. № 612 “Питання розроблення політики в деяких пріоритетних сферах діяльності”, Міністерство культури України підготувало та надіслало на розгляд Кабінету Міністрів України (лист від 29.09.2016 № 1531/9/10-16) політичну пропозицію, акцентом якої є розроблення та прийняття нового Закону України “Про державну мову”.

На сьогодні Міністерство культури України разом із робочою групою зі складу членів Координаційної ради працює над проектом нового Закону України “Про державну мову”.

Інформація Міністерства молоді та спорту

Міністерство молоді та спорту бере активну участь у підготовці та проведенні заходів, спрямованих на здійснення просвітницької роботи з популяризації українськомовних дитячих і молодіжних друкованих видань, які висвітлюють матеріали національно-патріотичного змісту.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1400, наказом Мінмолодьспорту від 01.04.2016 № 1235 (зі змінами) було затверджено календарний план заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік, відповідно до якого Міністерство спільно зі структурним підрозділом з питань молоді та спорту Чернівецької обласної держадміністрації провели з 01.11 до 05.11.2016 у м. Чернівці Всеукраїнський семінар-тренінг із української етнопедогогіки, спрямований на проведення просвітницької роботи з популяризації українськомовних дитячих і молодіжних друкованих видань, які висвітлюють матеріали національно-патріотичного змісту.

Окрім цього, 2016 року Міністерство спільно зі структурним підрозділом з питань молоді та спорту Донецької обласної державної адміністрації провели з 18.08 до 21.08 у м. Святогірську Донецької області Всеукраїнську акцію, спрямовану на розширення сфери застосування української мови дітьми та молоддю, “Кразназавчотуристична експедиція”.

Також інформуємо, що відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 898 “Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2017 рік”, розробленого Мінмолодьспортом у співпраці з громадськістю, одним із пріоритетних напрямів міжнародних та всеукраїнських освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких, культурологічних заходів, які заплановано проводити у 2017 році, є розширення сфери застосування української мови.

За інформацією Державного комітету телебачення і радіомовлення України, у разі надходження проєктів нормативно-правових актів з порушених питань, їх буде розглянуто в установленому порядку.

В. В. КОВТУНЕЦЬ,
Перший заступник міністра

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135,
тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua,
код ЄДРПОУ 38621185

Дмитро ПИЛИПЧУК

Продовження.
Поч. у ч. 3 за 2017 р.

Про дозу дьогтю

Статистика українського друку на тлі гібридної війни

3. Президенти чи малороси?

Президенти України мали б шанувати рідну мову українців (зрозуміло, що рідною мовою українців за походженням не може вважатися жодна інша мова, крім української). Якби в рідних першого чи другого президента України до і під час їх президентури звучала українська мова, зневага до державної мови була б неможливою. Якби Леонід Кравчук чинив мудро й відповідально, він не поширив би дію Указу № 70 від 31.01.1992 на об’єднання книжкової торгівлі “Укркнига”.

Президент Ющенко не займав, зокрема у книговидавничій справі, активної позиції, бо, по-перше, не домігся скасування Конституційним Судом Закону України від 8 грудня 2004 р. № 2222 (який обмежив президентські повноваження), а, по-друге, українська культура увлялася цьому панові радше як система знаків української матеріальної культури, а не як система української духовної культури. Можливо, він ніколи не чув знаменитої думки Панаса Мирного про мову: “Мова — це жива схожанка людського духу, в яку народ складає свій розум, досвід, почування”. Ющенко, либонь, не розумів, що манкурти, які не зберегли своєї мови, не здатні (та це було б і досить трагікомічно!) захоплюватись артефактами своєї (!) матеріальної культури.

Загалом “українськостерженницьку” позицію В. Ющенка розкриває стенограма так званого телемосту за участю студентської молоді 10 листопада 2005 р. “Президент і молодь — діалог про майбутнє” (<http://litforum.com.ua/index.php?r=47&a=3961>). Запитання студентки Донецького національного університету: “Значительна часть населения Украины разговаривает на русском языке. Вся документация в наше время ведется на украинском. Возникает много проблем. Почему не ввести русский язык как второй государственный?” (Всі шрифтові виділення тут і нижче мої. — Д. П.) Замість відповісти, що українська мова має виконувати функцію державної хоча б в одній державі світу, Ющенко відповідає: “Я почну з того, що ви представляєте той край, який дійсно належить до регіонів російськомовних. Моя позиція, яку я декларував під час виборів, і це є моєю суттю, людською позицією, є те, що чим більше мов спілкування буде в Україні, тим ми швидше отримаємо статут (очевидно, статус. — Д. П.) європейської нації. Не треба нікому забороняти говорити на тій мові, яку він вважає мовою свого спілкування. Це є фундаментальне право вибору людини. І тому вся державна політика повинна підтримувати багатоголосність, коли ми говоримо чи про російську, чи про єврейську, чи про болгарську, чи грецьку, чи про вірменську, чи будь-яку літературу, культуру і мову. І це базовий принцип. І коли ми говоримо про такого типу регіони як Донецьк, Луганськ, Крим, традиційно російськомовні. Я

сьогодні наполягаю і стою на цій позиції, що вся державна влада повинна уважно ставитися до вимог громади, до її позицій і бути зручною у контакті. Питання політичне відносно внесення змін до Конституції, я б сказав, знаєте, це питання можна ставити. Можна ставити, на мій погляд, воно є проблемним. Провести сьогодні через зал парламенту зміни до Конституції в кількості проголосованих на підтримку цього проекту 300 чоловік — надзвичайно буде важко. На мій погляд, це неможливо сьогодні. Моє таке відчуття по ситуації в парламенті. Для того, щоб змінити цю ситуацію, ми тоді говорили. І в тому числі на дебатах і в Криму, і в Донецьку. Ми готові все зробити для того, щоб мова мала повний вжиток сьогодні, та, яку ви бажаєте. Далі проводимо полеміки, дискусії: через які режими, через які процедури зняти всю проблематику, з якою сьогодні стикається не українськомовна людина у тому чи іншому куточку України. Це є офіційна державна позиція, яку я вимагаю від кожного державного службовця. Тому, на мій погляд, ми повинні виходити з того, що кожна культура, кожна мова в Україні повинна мати перспективи свого розвитку. І все, що можна зробити сьогодні на рівні робочих рішень, як (очевидно: я. — Д. П.) сказав би, що догмат цієї влади, ніхто не буде закривати школи, ясельки, садочки, російськомовні, переводити їх на українськомовні.

Я переконаний, що через силу ми не приведемо любов до будь-якої культури. (До речі, любов — не корова на мотузку, і її не можна “привести”. — Д. П.) І в цьому плані я відкритий ваш партнер”. Ось так. Від нахабного запитання з прямою вимогою державності російської мови в “українського” президента душа сховалась у п’яти, і він, замість того, щоб виступити як гарант Конституції України, видає авторці запитання (а водночас — і всій антиукраїнськи налаштованій частині суспільства) всі можливі й неможливі (власне, антиконституційні!) дивіденди.

Будь-який із параметрів випуску друкованої продукції має розглядатися будь-яким державним чиновником, аж до президента включно, із погляду на те, справедливим чи дискримінаційним, європейським чи колонізаторським, проукраїнським чи промосковським буде той чи той крок щодо його зміни. Одним із таких параметрів є, приміром, середній наклад книжкових видань. Напередодні Незалежності України (в 1987—1991 рр.) в УРСР середній наклад українськомовних книг і брошур становив 31,9 тис. примірників, а російськомовних — 18,2 тис. примірників. У незалежній Україні середній наклад українськомовної книжки чи брошури — це 1,9 тис. примірників, а російськомовної — 3,6 тис. У сусідній незалежній Угорщині, навпаки, угорськомовні книжкові видання мають середній наклад 3 тис. примірників, а іншомовні —

1,5 тис. Ось такі пропорції (в Угорщині) і диспропорції (в Україні).

4. Державна гільйотина для велетнів

До епохальних проявів державної мудрості Леоніда Першого мусимо віднести не лише приватизацію (читай — ліквідацію) мережі книгорозповсюдження, а й знищення таких чотирьох велетнів українського Слова, якими були видавництва “Дніпро”, “Веселка”, “Український письменник” і “Українська енциклопедія” (колись — Головна редакція УРЕ). Незаперечним доказом такої мудрості є те, що свій чвертьвіковий ювілей держава Україна зустріла без національної універсальної енциклопедії як “паспорта держави” та ще й вимушена відбивати агресію своєї колишньої метрополії. (Я нагадаю, що перший енциклопедичний проект Української Академії Наук у вигляді *Біографічного словника діячів України* було започатковано 10 грудня 1918 р. — менш як через місяць після заснування УАН. А Україна на зламі двох тисячоліть, маючи тільки в системі НАН 168 наукових установ, Кібернетичний центр і комп’ютерні технології, вже чверть століття не може зродити свою універсальну енциклопедію!)

У книговидавничій сфері свою велику мудрість трондержці України спрямували чомусь передовсім на руйнацію найпотужніших видавництв. Проана-

лізуємо деякі цифри щодо окремих лідерів українського книговидавництва, які могли стати опорами для державної української мови, але (з вини держави) ними не стали (див. таблицю 3).

Якби Українська держава дбала про духовне відродження нації, якби вона не допустила знищення потужних державних видавництв і виділяла необхідні ресурси для книговидавництва бодай на рівні Української РСР (а таких ресурсів і саме такої політики вимагала необхідність утвердження української мови як державної!), то вже самі тільки оці чотири потужні видавництва України — “Дніпро”, “Український письменник”, “Веселка” та “Українська енциклопедія” — протягом кожних п’яти років Незалежності України давали б українському читачеві величезну бібліотеку з більш як трьох тисяч книг (!) із сумарним накладом понад 300 млн примірників.

Відмовившись від протекціонізму щодо української книги і занебавши систему книгорозповсюдження, наші президенти, прем’єри і спікери, жонглюючи фразами про національне відродження, робили й роблять чорну справу Валуєва: ні за холодною водою не взявшись, вони наближали й наближають Україну до стану культурної Сахари.

5. Війна з літературо-і мовоцентризмом

Чи випадково під державну гільйотину для велетнів потрапили передовсім оті три видавництва художньої літератури — і четверте, покликанням якого було зводити підвалини для ерудитів авторів і читачів, забезпечувати історичну тяглість культурно-освітньої традиції й відкривати нації правду про те, хто ми, ким, за що закуті (Т. Шевченко).

Ми рідко задумуємось над тим, чому національна свідомість українців у новітній Україні (принаймні від часів Котляревського) завжди була мово- та літературоцентричною. На жаль, у постголодоморний період ХХ століття мовоцентричну свідомість зберегла лише частина українців, а са-

ме ті, які не втратили мовної моралі предків і так чи інакше чинили опір системному московщенню. Кодекс їхньої мовної поведінки Тарас Шевченко виклав у седнівській передмові до невиданого “Кобзаря” (1847).

Цікаво, що, працюючи над цим оглядом, я відкрив для себе факти, які свідчать, що майже у всіх модерних країнах Європи книговидавництво є літературоцентричним (тобто комплекс видань художньої літератури посідає у книговидавництві центральне або одне з центральних місць), і це підтверджують статистичні дані про випуск книг і брошур.

Виявляється, що в загальній масі виданих книг і брошур питома вага художньої літератури становить: у Болгарії²⁰¹⁵ — 37,5 % назв і 39 % сумарного накладу; в Чехії²⁰¹⁵ — 29 % назв і 36 % сумарного накладу; у Литві²⁰¹⁵ — 26,9 % назв і 26,8 % сумарного накладу; у Великобританії²⁰¹⁴ — 26,8 % назв; у Польщі²⁰¹⁵ — 26,7 % назв; в Угорщині²⁰¹⁵ — 25,8 % назв; у Словенії²⁰¹⁵ — 25 % назв; у Латвії²⁰¹⁵ — 24 % назв; у Швеції²⁰¹⁵ — 21,6 % назв; у Данії²⁰¹⁵ — 21,5 % назв; у Словаччині²⁰¹⁴ — 21,1 % назв; в Естонії²⁰¹⁵ — 19,7 % назв; в Італії²⁰¹⁴ — 18 % назв і 28,3 % сумарного накладу.

Найбільш літературоцентричним є книговидавництво Норвегії та Румунії. У 2015 р. питома вага художньої літератури Норвегії в загальній кількості назв виданих книг і брошур становила 43,2 %. У Румунії, за даними 2009—2013 рр., попри дуже нестабільну ситуацію з книговидавництвом, кількість назв виданих художньої літератури перебуває в діапазоні 31—33,6 %, а сумарний наклад художньої літератури в 2009 р. становив тут 62 % і в наступні роки не опускався нижче 37,5 %. У розрахунку на 100 000 населення за кількістю назв виданих художньої літератури Румунія переважає Україну у 6,7 раза. На мою думку, літературоцентричність румунського книговидавництва об’єктивно цій країні якісне зростання національної літератури.

Таблиця 3

Випуск книг і брошур колишніми лідерами книговидавництва

Видавництво	Кількість назв за 5 років (1987—1991)	Кількість назв за 5 років (2011—2015)	Сукупний наклад за 5 років (1987—1991), тис. прим.	Сукупний наклад за 5 років (2011—2015), тис. прим.
«Дніпро»	1 097	39 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 28,1 раза	53 643,8	43,25 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 1240,3 раза
«Український письменник»	849	127 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 6,7 раза	19 114,6	170,7 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 112 разів
«Веселка»	1 300	88 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 14,8 раза	238 608,4	234,6 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 1017 разів
«Українська енциклопедія» ¹	33	15 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 2,2 раза	2 531	37,8 Менше порівняно з 1987—1991 рр. у 67 разів

¹ Останніми роками інформація про видавництво у щорічному статзбірнику “Друк України” взагалі відсутня. — Д. П.

В БОЧЦІ МЕДУ

Із загальноєвропейського тренду випуску художньої літератури випадають Австрія, Росія, Україна та Білорусь. Можливо, маючи добротні й стабільні бібліотеки, австрійці дозволяють собі “розслабитись” і зменшити питому вагу видань художньої літератури (у 2015 р. випуск назв художньої літератури становив тут 15,6 %).

Росія, Україна та Білорусь. Попри колосальні ресурси паперу, в Російській Федерації²⁰¹⁵ *питома вага видань художньої літератури за назвами становить лише 14,5 %, а за сумарним накладом — 13,1 %*.

Незважаючи на це, з огляду на масштаби книжкового ринку, за кількістю назв видань художньої літератури Росія²⁰¹⁵ сьогодні переважає Україну²⁰¹⁵ у 12,6 раза. Через дію “закону сполучених посудин” в Україну потрапляє (і, виходячи з паліативних рішень парламенту, потраплятиме й далі!) величезна маса видань художньої літератури, що виходять у колишній метрополії.

Нарешті, Білорусь²⁰¹⁵. Національна книжкова палата Білорусі відзначає, що випуск художньої літератури порівняно з 2014 р. скоротився: за назвами — на 42,1 %, за сумарним накладом — на 63,6 %. Встановити, якою є питома вага художньої літератури в загальному потоці книжкових видань Білорусі, мені не вдалося.

Питома вага видань художньої літератури в Україні за показником її сумарних накладів за останню чверть століття мала три іпостасі (або ж рівні) деградації:

1) **зниження по Україні сумарного накладу всіх книг і брошур** (тобто по всіх тематичних розділах) у **3,1 раза** (від 847 млн 522,4 тис. примірників у 1987—1991 рр. до 269 млн 989,9 тис. примірників у 2011—2015 рр.);

2) **зниження сумарного накладу всіх видань художньої літератури всіма мовами в 11 разів** (від 448 млн 278,5 тис. примірників у 1987—1991 рр. до 40 млн 825,7 тис. примірників у 2011—2015 рр.);

3) **зниження сумарного накладу всіх українськомовних видань художньої літератури у 22,4 раза** (від 237 млн 171,5 тис. примірників за 1987—1991 рр. до 10 млн 601,2 тис. примірників за 2011—2015 рр.).

Зменшення в незалежній Україні виробництва книг на душу населення в 3,1 раза засвідчило, що жоден з українських президентів, попри балачки про національне відродження, не мав і не здійснював програми протидії зануренню країни у безпросвітну епоху первинного нагромадження, занедбанню розвитку мови, культури, освіти і науки.

Про безвідповідальну й нездарну книговидавничу політику України можна сказати саркастичними рядками Дмитра Павличка: “*Вже триста літ сидять пахольки, осавули, / Малі гетьманчуки, прагнущі булави, / І нишком радяться, щоб їх жуцки не вчули, / Як бути вольними — й не зрадити Москви. / Як мати все своє: державну побудову, / Кордони, армію і*

навіть власний гріш, / Але за те добро віддати рідну мову; / Ну що тут думати?! Дають — бери скоріш!..”

Протягом віків бездержавності Україна завжди була *Державою Слова* (брат Миколи Зерова Михайло Орест 1952 р. видав був у Філадельфії однойменну збірку), і вкраїнське книговидання XIX—XX століть — аж до постання держави Україна — завжди було літературо- і мовоцентричним. Тільки в останньому чвертьстолітті — на догоду Москві — цю літературоцентричність злочинно ігноровано. Москва доклалася до цього вагонами й ешелонами своєї книжкової продукції, бо знала, що українська літературоцентричність — це й мовоцентричність, а отже, й українська ідентичність, якої московський “імперіалізм культури” не визнавав і не визнає, тепер уже з максимальною рашистською категоричністю, аж до розстрілів українськомовних громадян на Донбасі — лише за їхню українськомовність.

Зниження сумарного накладу українськомовних видань художньої літератури в незалежній Україні у 22,4 раза — це, звичайно, “заслуга” і президентів України, які не зуміли вирости із “*малих гетьманчуків, прагнущих булави*”, до ролі державців а ля Мак’явеллі, Гарибальді чи де Голль. Але в нищенні державності українського слова особливу роль завжди відігравала й відіграє московська книга. Завважмо: в жодній країні Європи не дозволено такого книжкового імпорту з інших держав, який дозволено в Україні та Білорусі і який є для культур і мов наших країн згубним і катастрофічним, яко духовний Чорнобиль.

З безлічі своїх рефлексій та аналітичних висновків щодо війни в Україні проти її літературо- і мовоцентричності наведу принаймні чотири мої коментарі до статистики українського книговидання у секторі художньої літератури.

1. Якби українська влада хоч би тільки зберегла темпи друку останніх п’яти років існування УРСР (1987—1991) і дбала про державну мову так, як це робила й робить щодо своєї державної мови влада Росії, то в Україні за 24 роки Незалежності (1992—2015) було б надруковано загалом 2 млрд 151,7 млн примірників видань художньої літератури, зокрема українською мовою — 2 млрд 87,2 млн примірників.

Тим часом Україна видала державною мовою в секторі художньої літератури лише 266,2 млн примірників книг і брошур, тобто *недовидала* 1 млрд 885,5 млн примірників цих видань українською мовою; цебто читачі отримали їх *увосьмеро* менше, ніж могли б отримати за умови гіпотетичної *відповідальної* проукраїнської політики.

Але ж реально державний апарат, захопившись первісним нагромадженням, не збирався обстоювати конституційний статус української мови, співвідношення ролей української і російської мов у сфері друку владою свідомо не

контролювалося, і дійсно становилося української мови виявилось набагато гіршим, ніж воно могло бути: після двадцяти чотирьох років незалежності середньорічний сумарний наклад українськомовної художньої літератури у країні п’ять років (2011—2015) порівняно з періодом 1987—1991 рр. скоротився у 22,4 раза — від 47 млн 434,3 тис. прим. до 2 млн 120,2 тис. прим.

Якщо в останні роки існування УРСР країна виробляла в середньому на одного мешканця майже один примірник українськомовної художньої літератури, то тепер — заледве один примірник на 20 душ населення. Одним із найважливіших чинників такого “відчуження” населення від українськомовної художньої літератури стало знищення мережі книгорозповсюдження і на периферії, і у великих містах. При цьому влада не вважала за потрібні будь-які серйозні зусилля задля *відтворення* такої мережі. Другим чинником стало безконтрольне завезення російськомовної літератури з Росії та відсутність будь-яких регуляторів щодо внутрішнього виробництва російськомовних видань у самій Україні.

Відтак мультиплікатор антиукраїнської видавничої і торговельної політики працює на знищення українського слова, українського інформаційного простору, а відтак — і української державності. Воснна експансія сучасної російської держави проти України майже чвертьстоліття готувалася, зокрема культурною, інформаційною і мовною експансією.

2. Від президента до президента України питома вага внутрішнього випуску книжкових видань українськомовної художньої літератури у нас поспідовно знижувалася: *якщо в 1987—1991 рр. вона становила 52,9 %, то за Л. Кравчука вона впала до 39,6 %, за Л. Кучми — до 30,1 %, В. Ющенка — до 27 %, а за В. Януковича — до 23,7 %*. І тільки грим російсько-української війни начебто повернув цей процес у зворотний бік: за два роки війни (2014—2015) питома вага українськомовної художньої літератури в Україні зросла до 34,5 %. А я переконаний: якби в секторі літературно-художніх видань питома вага українськомовної художньої літератури за роки Незалежності зросла від 52,9 % до 95 %, то й грому війни нам почути не довелось б. Але для цього Українська держава мала б добре подбати про деколонізацію свого книжкового ринку та інформаційного простору.

3. *Особлива деталь*. Якщо перші 12 років Незалежності українська державна статистика друку щороку подавала дані про видання української художньої літератури в Україні, то за наступні 12 років (2004—2015 рр.) така інформація в моделі статистики друку абсолютно відсутня. (У випуску статистичного щорічника “Друк України” за 2001—2002 р. ці дані наводилися у таблицях 13 і 14, а за 2003 р. — відповідно у таблицях 15 і 16. Чому Книжкова палата України тихцем зняла зі статзбірника зазначені таблиці і чому українські

парламентарі, урядовці, політичні партії, письменники, видавці, культурологи, історики, етнополітологи, нарешті, Національна спілка письменників України не запротестували проти такої “вдосконалення” статистичної моделі — доводиться тільки здогадуватись... Найпевніше, вони просто “не вникали” і “не помітили” цієї проблеми, хоч окремі дослідники, зокрема й автор цієї публікації, би на сполох ще багато років тому!).

Адже елементарно зрозуміло, що поняття *українська художня література* та *художня література українською мовою* є два різні поняття і два різні об’єкти статистичного вивчення; дослідження другого з них аж ніяк не виключає необхідність дослідження першого. Зрозуміло, що ігнорування об’єкта *українська художня література* засвідчує або цинізм, або принизливу непрофесійність тих, хто подібним чином “удосконалив” “українську” модель статистики друку, викинувши з неї *українську художню літературу*.

Те, що сьогодні Книжкова палата України не вважає за потрібне вивчати стан видання української художньої літератури, є однією з найглибших аномалій у діяльності цієї державної установи. Для виправлення цієї аномалії в наступному випуску щорічника “Друк України (2016)” треба за моделлю 2003 р. подати як *Додаток* таблиці 15 і 16 за кожний з наступних дванадцяти років (2004—2015) окремо, а в основній частині — за 2016 р. Це поверне дослідникам можливість аналізувати відповідний аспект українського книжкового друку. Надалі така аномалія має розглядатись як неприпустима. Дуже радив би Книжковій палаті України скористатися досвідом польського щорічника “Ruch wydawniczy w liczbach”, десятки сторінок якого подають інформацію про сотні й сотні найвидатніших польських та іноземних авторів, книжки яких упродовж повоєння (1944—2015) видавали у Польщі (до списків їх включено тих авторів, чії твори видано в цій країні 10 і більше разів).

4. Мегатонна нищівна сила сучасної системи книговидання в Україні однозначно спрямована проти літературо- і мовоцентричності видавничої справи, які були притаманні системі книговидання в останні п’ять років існування Української РСР. Дуже важлива деталь: у *сумарному накладі* книг і брошур, виданих у 1987—1991 рр. в УРСР, художня література *всіма мовами* становила 52,9 %, а в *загальній масі українськомовних книжкових видань УРСР художня література* посідала 60,3 %. Тут *літературоцентризм* незаперечний, хоч колоніальна система в останнє радянське п’ятиріччя “Української” РСР відвела для українськомовних видань художньої літератури *лише 28 % сумарного накладу* книг і брошур.

Тим часом сьогодні в загальній масі книжкових видань України художня література *всіма мовами* посідає лише 13,5 %, а *вся українськомовна художня література* — лише 3,5 %. (До речі, в оці книго-

морні і мовоморні 3,5 % входить, на жаль, і все те, що Леонід Пастушенко назвав колись терміном “загидження літератури”). **Мусимо зрозуміти: відбувається цілком свідоме нищення українськомовного світу загалом і української літератури — зокрема.**

Державним органом, що **вершить політику у сфері книговидання, вже друге десятиліття як запропоновано і здійснюється гомеопатичний стандарт так званої “державної підтримки вітчизняного книговидання”**, кінцевою метою якої, по суті, є **не підтримання українського книговидання державною мовою, а його доконечне вимирання** (кажу про випуск книжок за програмою “Українська книга” накладом 1—2 тис. примірників, що відразу робить будь-яку книгу, видану “за підтримки держави”, раритетом).

6. Про дозу дьогтю в бочці меду

Вивчаючи в будь-якому секторі вітчизняного книговидання питому вагу в ньому національної мови, розумієш, що саме **національна мова** є тим *медом*, який потрібен народові на щодень, а чужа колонізаторська мова — тим *дьогтем*, що псує народіву радість і гідність його існування. У випадку з Україною та Білоруссю ми завжди вимушені задумуватись, до якої межі цинізму можуть дійти колонізатори (внутрішні й зовнішні), нав’язуючи наші думку про те, що вищезгадану *дозу дьогтю в бочці меду* для тубільців можна довести **від однієї ложки до 90 відсотків і більше...**

Вище вже йшлося про те, що експерти не раз відзначали: частка російськомовної продукції на книжковому ринку України упродовж майже чверті століття сягала і досі сягає саме такого рівня колонізації, і що явища, поширені в Україні та Білорусі, не мають аналогів у Європі.

З такого становища не тільки можна, а й треба рішуче виходити, спираючись на європейські мовнополітичні принципи, норми, механізми та уявлення.

Нав’яжуть сьогодні чужу мову англійцям, французам, німцям, австрійцям, італійцям, шведам, норвежцям, данцям, полякам, болгарам, чехам, словакам, румунам, естонцям, латишам, литовцям і т. ін. — що ви одержите? Вибуд! Чому ж московити так цинічно нав’язували і далі нав’язують свою мову своїм начебто “братом” (хоч ми і не були, і не є, і не будемо ніякими братами; це вже давно встановили генетики й мовознавці, а за ними — й історики та етнологи)?! Мабуть, тому що московити залишаються агресорами за визначенням, а наші державні діячі ще не отримали вакцин від москвофільства та українофобії, а тому й далі провадять інформаційну й культурну політику, прямо протилежну національним інтересам України. Відтак у Європі тільки Україна й Білорусь є прикладом брутальної зневаги держави до мови титульної нації, і корінь проблеми — в традиціях колоніалізму, від яких не звільнились наші президенти, прем’єри і спікери.

Далі буде.

²Пилипчук Д. Не подзвін і не тренос // Літературна Україна. — 1993. — 25 берез.; 18 квіт.

Відкритий лист до Міністра освіти і науки Лілії Гриневич щодо проекту Типового навчального плану для 10—11 класів

Шановна

Ліліє Михайлівно!

Користуючись запрошенням Міністерства освіти і науки України “взяти участь в обговоренні проекту Типового навчального плану для 10—11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, розробленого відповідно до Базового плану Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011, № 1392, на виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 29.09.2016 р., № 1167” (<http://mon.gov.ua/citizens/zv'yazki-z-gromadskisty/konsultacziyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya-2016.html>), уважаємо за необхідне висловити міркування стосовно проекту Типового навчального плану для 10—11 класів.

З ОГЛЯДУ НА ТЕ, ЩО

1) проєкт Типового навчального плану для 10—11 класів не відповідає Державному стандарту базової і повної загальної освіти 2011 р., у якому чітко визначені предмети, що забезпечують літературну освіту в основній і старшій школі — українська література, зарубіжна (світова) література, література національних меншин України (серед них немає інтегрованого курсу “Література (українська і зарубіжна)”);

“Освітня галузь складається з мовного і літературного компонентів. До мовного компонента належать українська мова, мови національних меншин (мова навчання і мова вивчення), іноземні мови, а до літературного — українська література, світова література і література національних меншин”.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів № 1392 від 23. 11. 2011 р. // Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>

2) новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, Концепція профільної освіти й Державний стандарт профільної освіти ще не розроблені та не пройшли громадського обговорення, а саме ці документи мають бути основою для нового Типового навчального плану (а не навпаки);

3) механізм інтеграції предметів “Українська література” і “Зарубіжна література” в одну навчальну дисципліну є проблемним і дискусійним, він науково не обґрунтований, емпірично не апробований, а результати його апробації не пройшли широкого громадського обговорення;

4) запропонований у проєкті Типового навчального плану новий інтегрований курс “Література (українська і зарубіжна)” не пройшов педагогічного експерименту в окремих навчальних закладах України, а результати експериментального викладання цього нового предмета не порівнювалися з результатами викладання нині чинних навчальних дисциплін “Українська література” і “Зарубіжна література”;

5) сама ідея інтеграції предметів “Українська література” і “Зарубіжна література” в од-

ну навчальну дисципліну викликала широкий негативний резонанс у суспільстві й заперечення з боку десятків установ, громадських об'єднань, тисяч учителів, методистів, науковців (що засвідчують численні звернення до МОН);

6) на сьогодні в експертному середовищі та широких громадських колах нічого не відомо ані про новий Державний стандарт, ані про будь-які проєкти програм інтегрованого курсу “Література (українська і зарубіжна)”, а тим більше — про відповідний навчальний, науковий і методичний контент до них;

7) немає дипломованих фахівців, які б мали належну вищу педагогічну освіту для викладання саме інтегрованого курсу “Література (українська і зарубіжна)”;

8) згідно з обговорюваним проєктом Типового навчального плану, кількість навчального часу на викладання предмета “Література (українська і зарубіжна)” в 10—11 класах планується скоротити фактично вдвічі (у порівнянні з чинними планами й програмами), що унеможливить ефективне прилучення учнів до читання художньої літератури України та інших країн, до того ж механізм розподілу годин між двома предметами також не прописаний;

9) у Концепції нової української школи не враховано вітчизняний досвід літературної освіти часів незалежної України — формування читацької культури, літературної (читацької) компетентності учнів у процесі викладання української літератури, зарубіжної літератури, літератур національних меншин.

“Метою освітньої галузі “Мови і літератури” є розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої і читацької культури, комунікативної та літературної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій”.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів № 1392 від 23. 11. 2011 // Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>

10) проєкт Типового навчального плану для 10—11 класів не узгоджується з чинними навчальними програмами з української літератури та із зарубіжної літератури для 5—9 класів (2012 р. зі змінами 2015—2016 рр.), відповідно порушується наступність у вивченні предметів, уявлення учнів про літературний процес України та інших країн не будуть належно сформовані, цикл літературної освіти, розрахований на період із 5-го до 11-го класу, не буде завершеним, а ви-

моги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011 р. (у якому передбачено розвиток у старшій школі набутих знань і компетентностей основної школи) не будуть виконані);

“Навчання мови і літератури у старшій школі полягає у розвитку здобутих в основній школі вмій і навичок в усіх видах мовленнєвої та читацької діяльності, розвитку комунікативної компетентності з іноземних мов, заохоченні учнів до розширення кола читання, осмислення духовної цінності та поетичної художньої творчості, поглибленні культурно-пізнавальних інтересів учнів, усвідомленні ними ролі мови і літератури в сучасному світі, формуванні рис успішного мовця і творчого читача з високим рівнем загальної культури, активною громадянською позицією, національною свідомістю, вихованні в учнів поваги до культурних традицій різних народів”.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів № 1392 від 23. 11. 2011 // Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>

“Українська література в основній школі вивчається за своєю цілісним сюжетом, у якому кожен із митців має свою “нішу” в тій чи тій темі, відповідно його твір виконує певну естетичну й морально-етичну функції. <...> З 9-го класу розпочинається системне вивчення української літератури, тобто до змісту навчального матеріалу застосовано історико-хронологічний підхід як основний”. Відповідно історико-літературний підхід має бути поглиблений у 10—11 класах.

Програма з української літератури для 5—9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. 2012 р. зі змінами 2015-2016 рр. // Електронний ресурс: <http://mon.gov.ua/content/Діяльність/Навчальні%20програми/02-programa-5-9-klasi-utochn.-31-serpnya-2015.doc>

“У 10—11 класах уявлення про літературний процес та його складники будуть поглиблені внаслідок спеціального текстурального аналізу доволі непростих для розуміння підлітків окремих шедеврів світової літератури (“Одіссея” Гомера, “Божественна комедія” Данте, “Гамлет” В. Шекспіра, “Фауст” Й. В. Гете, соціально-психологічні й філософські романи та н'єси XIX—XX століть тощо). Під час викладання літератури в 10—11 класах учитель отримає більше можливостей для поглибленого аналізу вершинних творів, до того ж початкові знання про епохи, специфіку літературних напрямів, течій, жанрів, стилів, фонові культурологічні знання учні вже отримають у 8—9 класах. Повернення до окремих етапів літера-

тури й письменників у 10—11 класах відбудеться на новому рівні сприйняття учнів, які стануть старшими за віком і більш підготовленими до осмислення складних творів зарубіжних авторів”.

Програма із зарубіжної літератури для 5—9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. 2012 р. зі змінами 2015—2016 рр. // Електронний ресурс: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>

11) основне завдання літературної освіти — формування особистості, її духовного світу, національної свідомості, високої моралі, громадянської позиції, а згідно з проєктом Типового навчального плану для 10—11 класів, закономірно буде перевагати тих предметів, з яких проводиться ЗНО, тому не тільки предмети “Українська література” і “Зарубіжна література” потрапляють під загрозу, а й виховний процес в українській школі загалом (формування особистості учнів відповідно до обговорюваного проєкту Типового навчального плану буде неповноцінним внаслідок інтеграції предметів “Українська література” і “Зарубіжна література” та значного скорочення кількості навчального часу);

РЕЗУЛЬТАТАМИ впровадження обговорюваного проєкту Типового навчального плану для 10—11 класів стануть:

руйнація системи літературної освіти України;

ізоляція учнів від здобутків української та зарубіжної літератури й культури, значне зниження інтересу до читання класики й сучасних творів, а як наслідок — духовний занепад і маргіналізація української молоді;

знищення традицій української школи, у якій літературна освіта з давніх часів відігравала виняткову роль;

втрата передових технологій і методик вивчення української літератури та зарубіжної літератури, які спрямовані на прилучення учнів до книжки;

звуження гуманітарного простору українців, їх культурний відрив від цивілізованих країн світу.

ВВАЖАЄМО: винесений на обговорення проєкт Типового навчального плану для 10—11 класів (з наявним у ньому інтегрованим курсом “Література (українська і зарубіжна)”) є науково-методично необґрунтованим і потенційно небезпечним і для української освіти, і для української державності.

ПРОСИМО:

1) відкласти розгляд запропонованого проєкту Типового навчального плану для 10—11 класів до розроблення, широкого громадського обговорення та апробації нових нормативних до-

кументів — Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Концепції профільної освіти, Державного стандарту профільної освіти, нових навчальних програм;

2) відмовитися від ідеї інтеграції предметів “Українська література” і “Зарубіжна література” як науково-методично необґрунтованої та ідеологічно небезпечної, що не має ані відповідної нормативної бази, ані підтримки серед широкої громадськості;

3) залучити до розроблення нормативної бази Нової української школи (Державного стандарту, навчальних програм, науково-методичного контенту) знаних в Україні науковців, методистів, учителів, котрі мають позитивний досвід розробки, апробації та запровадження шкільного курікулуму;

4) розробити й запровадити процедуру апробації будь-яких нововведень у галузі освіти в ході педагогічного експерименту з презентацією його результатів експертному середовищу та широкій громадськості;

5) не скорочувати кількість годин на вивчення літературних предметів, а навпаки — розробити й запровадити широкую Національну програму підтримки читання художньої літератури (української та зарубіжної) в середніх і вищих навчальних закладах;

6) ввести читацьку (літературну) компетентність як ключову до Концепції нової української школи, оскільки без читання художньої літератури неможливо сформувати ані фахівців, ані гідних громадян України.

Про необхідність збереження окремих предметів “Українська мова”, “Українська література”, “Зарубіжна література” в основній і старшій школі, про суспільну безпеку їхньої інтеграції неодноразово висловлювалися науковці, вчителі, представники широкої громадськості у численних зверненнях на адресу Міністерства освіти і науки України, зокрема:

Звернення науково-педагогічної спільноти, представників громадськості та всіх небайдужих до Міністра освіти і науки Лілії Гриневич (zareestrovano в МОН 26 вересня 2016 р. № I-4224) // Електронний ресурс: <http://osvita.ua/school/reform/52858/>; <http://lifepravda.com.ua/society/2016/11/8/219877/>

Резолюція учасників Всеукраїнського круглого столу “Шкільна літературна освіта: учора, сьогодні, завтра” від 25 листопада 2016 р. (zareestrovano в МОН 2 грудня 2016 р. № 30857) // Електронний ресурс: <http://www.metod.iif.npu.edu.ua/23-uncategorised/133-vseukrainskyi-kruhlyi-stil>

Звернення Вченої ради Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України до МОН України від 1 листопада 2016 р., протокол № 8 // Електронний ресурс: <http://www.ilnan.gov.ua/index.php/item/265-zvernennia-vchenoi-rady-institutu-literatury-imthshevchenkanan-ukrainy-do-mon-ukrainy>

Звернення Української асоціації викладачів зарубіжної літератури, учасників “ХІІ Чернігівських педагогічних зустрічей” до Міністра освіти і науки України від 25 червня 2016 р. // Всесвітня література в сучасній школі. — 2016. — № 7-8. — С. 3.

Відкритий лист Міністру освіти і науки Лілії Гриневич від учителів м. Чернігова від 25 серпня 2016 р. // Електронний ресурс: <http://www.isaieva.kiev.ua/important.html#stata-0>

Токмань Г. Чи варто змішувати українську літературу з іншими // Літературна Україна. — 2016. — 8 листопада (№ 48); Електронний ресурс: <http://osvita.ua/school/reform/53416/>

Токмань Г. Не стирайте слово УКРАЇНСЬКИЙ у шкільному розкладі уроків. Болить // Слово Просвіти. — 2016. — 8 грудня; Електронний ресурс: <http://svitua.org/index.php/kultura/literatura/item/5033-ne-styraitel-slovo-ukrainskyi-u-shkilnomu-rozklad-i-urokiv-bolyt>

Погребенник В. Міністрів освіти і науки України, копія — Комітету освіти і науки Верховної Ради України // Літературна Україна. — 2016. — 22 грудня (№ 49).

Вертії О. На резонансну ініціативу МОН Відкритий лист Віцепрем'єр-міністрів України В. А. Кириленку // Літературна Україна. — 2016. — 22 грудня (№ 49) та інші.

З повагою і надією на розуміння

Микола Григорович ЖУЛИНСЬКИЙ — доктор філологічних наук, професор, академік НАН України, головний науковий співробітник, директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, лауреат Шевченківської премії;

Микола Матвійович СУЛИМА — доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора з наукової роботи Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, завідувач відділу історії української літератури;

Ольга Миколаївна НІКОЛЕНКО — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державних премій імені Івана Франка, В'ячеслава Чорновола;

Раїса Валентинівна МОВЧАН — доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу української літератури ХХ ст. та сучасного літературного процесу Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України;

Олена Олександрівна ІСАЄВА — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання світової літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Олександр Миколайович АВРАМЕНКО — доцент Київського університету імені Бориса Грінченка, лауреат Всеукраїнського конкурсу “Учитель року—1996” у номінації “Українська мова і література”;

Юрій Іванович КОВБАСЕНКО — професор, завідувач кафедри світової літератури Київського університету імені Бориса Грінченка, президент Української асоціації викладачів зарубіжної літератури;

Михайло Кузьмович НАЄНКО — доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Шевченківської премії;

Жанна Валентинівна КЛИМЕНКО — доктор педагогічних наук, професор кафедри методики викладання світової літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Леся Федорівна МІРОШНИЧЕНКО — доктор педагогічних наук, професор кафедри методики викладання світової літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, заслужений діяч науки і техніки України;

Людмила Петрівна ЮДАШЕВА — учитель української мови, літератури та зарубіжної літератури Тальнівського економіко-математичного ліцею Тальнівської районної ради Черкаської області, учитель-методист, лауреат Всеукраїнського конкурсу “Учитель року—2014” у номінації “Зарубіжна література”, голова Всеукраїнської спілки вчителів-словесників;

Вікторія Георгіївна ТУРЯНИЦЯ — учитель зарубіжної літератури, директор Свлявської гімназії Закарпатської області, учитель-методист, лауреат Всеукраїнського конкурсу “Учитель року—2014” у номінації “Зарубіжна література”;

Ольга Олександрівна ГУЗЬ — учитель зарубіжної літератури комунального закладу “Спеціалізований загальноосвітній навчальний заклад І—ІІІ ступенів № 26 — дитячий дошкільний заклад — дитячий юнацький центр “Зорецвіт” м. Кропивницького Кіровоградської області, лауреат Всеукраїнського конкурсу “Учитель року—2004” у номінації “Зарубіжна література”;

Олена В'ячеславівна ПІТЕРСЬКА — учитель зарубіжної літератури Білоцерківської загальноосвітньої школи № 18 Київської області, учитель-методист, дипломант Всеукраїнського конкурсу “Учитель року—2014” у номінації “Зарубіжна література”;

Тамара Петрівна СЕГЕДА — учитель зарубіжної літератури гімназії № 117 імені Лесі Українки м. Києва, учитель-методист;

Олена Олександрівна СЕМЕНЮК — учитель української мови, літератури та зарубіжної літератури Скандинавської гімназії м. Києва, учитель-методист, лауреат Всеукраїнського конкурсу “Учитель року—2008” у номінації “Зарубіжна література”.

І ще понад 2000 підписів учителів, методистів, науковців, батьків (Додаток до Відкритого листа, список постійно розширюється).

Реєстраційний номер листа в МОН України: С — 201/0 від 19.01.2017 р.

Володимир ФЕРЕНЦ, м. Івано-Франківськ

Суспільство стомилося від політизації мовного питання: проект Закону “Про забезпечення державної підтримки заходів з розвитку, популяризації та захисту російської та інших мов в Україні”, внесений нардепом Є. В. Балицьким, українці заздують, але практично немає аналітики. Мовляв, такий закон ухвалений не може бути. Та в парламенті й серед впливових осіб можуть бути його лобісти. Лобістська складова законопроекту не менша, ніж мовна. Тому проект заслуговує на дуже ретельний аналіз, щоб зрозуміти реальну небезпеку для суспільства в разі ухвалення його Верховною Радою.

Подам текст двох статей повністю.

“Стаття 1. Надати протягом 2017—2020 років з Державного бюджету України щорічну державну підтримку заходів з розвитку та популяризації російської мови, інших мов національних меншин в Україні.

Стаття 2. Основою державної підтримки заходів з розвитку та популяризації російської мови, інших мов національних меншин в Україні є сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та інших заходів, спрямованих на реалізацію прав громадян на вільне використання рідної мови шляхом:

створення та забезпечення роботи шкіл, спеціальних класів, курсів, гуртків і семінарів з вивчення російської мови, інших мов національних меншин в Україні, підвищення рівня володіння цими мовами різними категоріями громадян, в тому числі державними службовцями;

створення довідників, словників різного типу і призначення, навчальних посібників з російської мови, інших мов національних меншин, їх видання масовими тиражами; підготовку і видання академічних зібрань творів класиків української літератури та українського фольклору російською мовою та іншими мовами національних меншин;

підготовку науково-довідкових видань російською мовою та іншими мовами національних меншин; комплектування фондів бібліотек російськомовною літературою, літературою інших мов національних меншин;

організацію регулярних науково-популярних радіо- і телепередач та публікацій про російську мову, інші мови національних меншин в засобах масової інформації;

створення умов для популяризації та використання російської мови, інших мов національних меншин засобами сучасного мистецтва (театр, кіно, народна творчість);

зниження споживчої вартості інформаційної, друкованої, поліграфічної продукції, створеної з використанням російської мови, інших мов національних меншин, шляхом податкового, тарифного, митного регулювання, надання безповоротної фінансової допомоги; здійснення заходів, спрямованих на вільний розвиток та використання російської мови, інших мов національних меншин у різних сферах суспільного життя”.

Закон обіцяє не тільки повне бюджетне фінансування збереження і розвитку основи самобутності меншин (мови) незалежно від потреб і звер-

Чесний аналіз проекту закону на захист російської

мови цих громад і додатково забезпечує бюджетне фінансування популяризації мов меншин, тобто публічного їх поширення в царині державної мови. Останнє до заходів збереження самобутності меншин не належить і є інтересом держав походження цих меншин. Як наслідок, державна “популяризація” російської мови заощаджує виділені на це кошти бюджету Російської Федерації і підтримує змагальність російської мови з державною мовою в публічному вжитку. Кошти на виконання цього закону визначаються в бюджеті окремим рядком і Урядові надається право змушувати місцеві бюджети теж виділяти відповідні кошти незалежно від потреби та рішення місцевої влади і всупереч ідеї децентралізації. Це навіть думка, що закон виконуватиметься “залізною” і з дня підписання. Окрім цього прикінцеві положення містять цікавий пункт: “Кабінету Міністрів України у місячний термін з дня набрання чинності цим Законом привести у відповідність із цим Законом свої нормативно-правові акти; забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону”. Це означає, що законів неправомірно надається статус основоположного і буде змінено всю підзаконну базу регулювання застосування мов у суспільстві. Це певним чином суперечить Конституції, яка регламентує прийняття єдиного закону про порядок застосування мов, з яким повинні узгоджуватися інші закони і підзаконні акти в царині застосування мов.

В Україні є кілька національних груп, які успішно забезпечують власну мовну самобутність коштами громад, з допомогою батьківщини і, звісно, українського бюджету. Найуспішніші меншинні групи — російськомовне населення, єврейська, румунська, угорська меншини. Тут замість російська меншина коректніше вживати термін “російськомовне населення”, бо в Україні російську меншину ідентифікувати дуже важко, адже чимало представників інших меншин та й деякі етнічні українці воліють приймати російську самобутність і мову. Це велика проблема, адже держава не може допомогти національній меншині зберегти мовну самобутність, якщо ця меншина свою самобутність зберігати не бажає і асимілюється в так зване російськомовне населення.

Проект Закону пропонує повне фінансування платниками податків збереження і розвитку самобутності національних меншин, хоч виграють від цього лише ті меншини, які зараз можуть робити це самостійно і за допомогою держав походження. Таким чином фінансовий лобістський інтерес може стосуватись саме успішних і добре фінансованих меншинних громад. Хто ж відмовиться від нагоди перекласти фінансування своїх питомих потреб на загальний бюджет? Лобістський інтерес держав-сусідів теж очевидний — вони перекла-

дають ліву частку своїх витрат з підтримки діаспор і просування інтересів в Україні з їх підтримкою на бідний воєнний український бюджет.

На лобістський характер законопроекту вказує і той факт, що в державі вже існує повноцінна система підтримки і фінансування заходів меншин зі збереження самобутності, які національні меншини бажають реалізувати, але не мають достатньо власних ресурсів. Жодним чином у законопроекті не згадуються заходи держави щодо інтеграції меншин у громадянському суспільстві на ґрунті публічного застосування державної мови і прийняття українських культурно-гуманітарних засад державності. А від цього залежить комфортне самобутне життя меншинних громад і добробут, спокій та захищеність усіх громадян України.

Висновки:

1. Пропонується повністю перекласти фінансування проєктів збереження і розвитку самобутності на бідний український бюджет, хоч реально переважна більшість меншин підтримується батьківщинами та ще й має достатні для цього ресурси громади. Це стосується всіх наступних бюджетів України незалежно від стану економіки, адже Конституція не дозволяє змін законодавства в бік погіршення пільг.

2. Під брендом державної популяризації мовної самобутності меншин російській мові державно гарантується повноправне публічне застосування, що суперечить Конституції України, яка надає лише державній мові неподільний пріоритет публічного застосування. Це створює узаконену конкуренцію державної і російської мови, яка і так поширюється понад потреби збереження самобутності російської меншини. Це посилить існуючий процес звуження застосування державної мови і стимулюватиме асиміляцію національних меншин у російськомовне населення.

3. Враховуючи аргументи, наведені в пункті 2, зважаючи на те, що прогнозоване звуження застосування державної мови, яка є мовою українського етносу також, закон матиме наслідком обмеження існуючого загроженого стану самобутності українського етносу, що становить переважаче число населення держави. Наслідком є гальмування державотворчих процесів і слабкість українського суспільства у досягненні належного добробуту та гарантованої безпеки.

4. З урахуванням пунктів 1, 2, 3 ухвалення проєкту як Закону суперечить Конституції України, ускладнює можливість державного бюджету, створює додаткову ситуацію змагальності між великими чи впливовими меншинами і українським етносом — переважачою більшістю населення, не сприяє асиміляції меншин в єдине українське суспільство і провокує соціально-етнічний конфлікт, який в умовах зовнішньої агресії та зниження доходів населення може мати руйнівні наслідки для держави. Ухвалення цього проєкту як Закону загалом суперечить інтересам українського суспільства.

Продовження.
Початок у ч. 2, 3 за 2017 р.

Розлога українська пісня знімалася спокійнішими вечорами під апеннінським небом, тривожачи душу та спомини навіюючи щемкі...

Козаки зуміли непогані стосунки нездовгий нав'язати з італійськими антигітлерівськими партизанами, у спулці домовились перерізати найважливішу залізничну лінію, що паралізувало б гітлерівські плани, але сперш альянти заборилися діяти спільно, мовляв, може впливти інформація, потім німці стрімко у наступ пішли — так і зрвалася їхня співпраця...

А з прокомуністичними партизанами під орудою католицького священника не задалося, ті дотла спалили козацький госпіталь, спалили разом з багатьма пораненими й хворими. Відразу ж делегація з трьох італійських офіцерів зажадала, аби негайно зброю здали козаки та офіційно капітулювали. Між тим, ялтінська угода в Італії також чинною стала...

Вони вийшли з італійської землі опівночі, то була ще одна стражденна дорога, сперш зливи лили на гірських дорогах, а тоді сніговий безпросвітний шквал, одні гинули від партизанської кулі, інші з холоду і простуд...

Так вони тут, на берегах Драви, і опинилися...

Зараз Віра стала мимовільним свідком відголосків суперечок: кому здаватися, англійцям чи американцям. Усім тут відомо було, що некоронований голова донських козаків Петро Краснов тішив думкою себе про поміч англійським фельдмаршалом Александером, що був главоверхом британців в Італії. Колись вони разом воювали проти більшовиків, Александер все ще носив орден, вручений йому російським генералом Юденичем, а Краснов мав за те ж англійський військовий хрест.

А оце від фельдмаршала Александера прийшло запрошення для офіцерів та генеральської верхівки на конференцію і зустріч із ним.

Довго проводжали очима колону вантажівок з їх очільниками посполите козацтво та їхні сім'ї, не розходилися, доки й не осіла курява за тими авто. До Віри звикли доволі швидко і знайоми жіночтво не крилось від неї зі сльозами — їхні чоловіки поїхали, але чи повернуться?

...Таборові не могли, звісно, бачити, що замість фельдмаршала козацьку верхівку зустрів командир бригади Джеффі Мессон.

— Панове, — скрушно крутнув головою він, — я маю вельми недобру місію... Мною отримано наказ, у відповідності з міжнародною угодою, передати вас совітам...

Підійшла перша машина і вже інший англійський офіцер розпорядився вантажитися.

Ніхто і з місця не зрушив.

— Даю лише десять хвилин, — пригрозив англієць.

Тоді козаки сіли на землю і взялися за руки; ще англієць було схопив одного козацького офіцера за комір, та в ту ж мить дико заверещав: козак кріпко гризнув його за руку...

Іван Корсак На розстаннях долі (уривки з роману)

Врешті пішли в хід автоматні приклади і кирки, британські охоронці біли, не озираючись на вік та звання, не один козацький офіцер падав без свідомості, кільком завдали багнетних поранень. Коли все ж повантажили люд і колона рушила через міст у радянську зону, то бранці поспіхом викидали документи і навіть цінні речі якись, аби не дісталися совітам; англійський супровід мав непоганий бізнес при тому: золотого годинника британці вимінювали за одну сигарету.

У хованки в таборі англійці більше не гралися, табірним наказали зібратись на сьому ранку. Почувши те, священник козацький попросив усім передати: зібратись на молитву на шосту, збір на табірному майданчику.

Віра і в Києві ходила у церкву, щоправда, підпільно, бо вигнали б з роботи, вона їздила в інші кінці міста і щоразу в інший від попереднього храм. Але на такому богослужінні, під відкритим небом, в багатотисячній громаді, молитвою глибокою поєднаною, їй не доводилось бути. Аж моторно ставало, і кров, видавалося, у жилах спинялася, коли люди за крок до могили просили у Всевишнього не для себе:

— За добре поліття, за врожай плодів земних і за часи спокійні Господеві помолімося.

— Господи, помилуй.

— За подорожніх на воді, на землі і в повітрі; за недужих, знеможених та поневолених і за спасіння їх Господеві помолімося.

— Господи, помилуй.

— Щоб визволитися нам від усякої журби, гніву, небезпеки та недолі, Господеві помолімося.

— Господи, помилуй.

— Заступи, спаси, помилуй і охорони нас, Боже, Твоєю благодаттю.

— Господи, помилуй.

— Пресвяту, пречисту, преблагословенну, славу Владичицю нашу Богородицю і Вседіву Марію зо всіма святими пом'янувши, самі себе і один одного, і все життя наше Христу Богові віддамо.

— Тобі, Господи...

Віра хрестилася й думала, що справді в часі близькому всі присутні на цій молитві Господу віддадуть свої душі, от тільки тіла їхні забере вічний ворог Всевишнього, і нема на те ради...

Ще тривала служба Божа, як на територію табору в'їхали вантажні автомашини. Перекладач через гучномовець оголосив:

— Для завершення богослужіння вам дозволяється десять хвилин.

Вірі в житті не доводилось чути, щоб так злагоджено співав хор, в якому хористи зібралися волею випадку, то були піснеспіви душі, так співати можна було раз у житті, співати востаннє, прощаючись з цією землею, з рідними, які поряд і яких виманили обманом на мниму зустріч, посилаючи благословення і тій землі, яку мозолями викохали діди-прадіди і з якої у безвість погнало лихо; то були піснеспіви прощання і водночас зустрічі з цими високими і безхмарними небесами.

Перекладач знову підійшов до мікрофона:

— Вам дається ще п'ять хвилин.

Але минуло й п'ятнадцять, служба Божа все ще тривала, і тоді пролунало як постріл:

— Вантажити!

Шеренги англійців посунули на людську громаду, а та підсвідомо гуртувалася в коло, молоді й дужі ставали назовні, хова-

ючи за спинами дітей і жінок; англійці тіснилися дедалі дужче — і тоді впав люд на коліна, взявшись за руки і творячи одне ціле, істинно нерозривне навік...

— Вклинитися і частину відрізати! — наказано першому взводу.

Змахнули приклади і саперні лопатки, солдати вгризалися крок за кроком у гурт, і вже вдалось відрізати від громади душ кількасот... Враз доєднались ще два взводи, почалася справжня бійня беззбройних і безборонних, а служба Божа не припинялася, хор церковний просив помилування в високого неба, бо на цій землі на нього не було надії, люд все тісніш гуртувався, починалася паніка, одне по одному повзали і топтали, крики відчаю й болю змішувалися з високими піснеспівами.

Оту сокиру на гілочку, що могла колісь до рідного дерева природи, сокиру, заточену в Ялті, лукаві в інші руки тепер передали.

Віру за поранене при падінні з вагона плече схопили чіпкі пальці англійця, пекучий біль викресав іскри в очах, та їй все ж вдалося викрунутися і пірнути всерединку, за інших.

Але не могли вистояти виснажені тривалим походом люди супроти молодих і дужих, вгодованих солдат, вкидали як дрова їх на кузови, ось пручається матір, не віддає трирічної дитини, а солдат тягне до себе, мов то не живе дитя, а бездушний предмет — врешті матір втрачає притомність; перекинутий похідний олтар, порвані ризи священника...

Їх повезли через той же міст на Драві, не такий вже глибокій, та доволі бурхливій цієї пори. Віра знала, що вона вчинить, тільки молила Бога, щоб не відтіснили її від крачка кузова, щоб не перешкодили задуму. Вона озирнулася ще, кинувши прощальний погляд туди, де мав бути її Григорій, її кохання і мука, небом дарована нагорода і таке ж страждання; не мала вона на нього образи, що так склалося, що життя її пішло, мовляв, з його вини саме цим шляхом і доля везе на смерть цією машиною. Дякую, що ти був, спасибі за світло, що йшло з тобою...

Віра через тисняву навіть перехреститися не змогла, тільки кинула погляд благальний у високе небо і ступила на борт вантажівки...

17

Над Римом стояла ніч.

Зовсім не воєнна, з безлюдними вулицями, з вікнами будинків, що, припізнілі, гасли одне за одним: хіба тільки нічні метелики кружилися навколо ліхтарів, водлячи якийсь особливий свій комашиний танок.

Єпископ Іван Бучко стояв на колінах перед Папою Римським Пієм XII.

— Цієї нічної пори, сину мій, хіба крайня потреба до мене привела, — мовив Папа, на плече поклавши єпископу руку.

— Ваша святосте, рахунок іде не на дні чи тижні, рахунок пішов на години, — єпископ говорив швидко, але інколи затинався і в тих паузах панічно добирав і перебирав потрібне слово чи вираз. — Йдеться про порятунок тисяч моїх земляків страждених, вірних Христові, яких може забрати й безневинно понизити безбожна Москва.

І він плутано, поспішаючи, мов хтось здатен тут перебити його та потрібне перешкодити виказати, оповідати став, чому і за що воювали українські діти в дивізії “Галичина”, і які ненадумані загрози нависли над ними.

— А ще подякувати хотів би за вашу духовну поміч, так вчасно і невідкладно надану, — говорив єпископ.

Іван Бучко поїздом повертався недавно у Рим. І раптом посеред поля чистісінького цього італійського, поблизу міста Беллярія, чує вечірню молитву українською мовою, а ще тисячоголосе “Боже великий, єдиний, нам Україну храни...”. Він визирає у вікно і бачить якесь велелюддя в молитві: то не почулося і не примарилося, то справді йшла Божа служба.

На першій же зупинці єпископ сходить і якось добирається до вірян.

То був табір інтернованих комбатантів з дивізії “Галичина”, які й за тисячі верст не зреклись предковичного звичаю.

— Дозвольте мені провести службу Богу, я єпископ, — просить Іван Бучко.

Йому, зрозуміло, не дозволила адміністрація табору, навіть словом перекинутися не дали з земляками.

Вернувшись у Рим, єпископ негайно просить помочі в Папи — вже наступного дня двоє священників з Ватикану прибули в табір.

Кілька годин тому єпископ одержав листа від Павла Шандрука з детальним описом подій та ситуацій, що склалися, і зробив висновок: Папа Римський зрозуміє його і не осудить, якщо навіть єпископ попросить такої пізньої, фактично нічної вже авдієнції.

Насправді Пій XII не збирався осуджувати чи якесь невдоволення, навіть скрите, проявити в душі, йому говорили вже про долю цих страждених вірян. Мало того, доходили вістки, що і дружина американського президента Елеонора Рузвельт перейнялася долями тими і щось клопоче, аби ці юнаки не потрапили у страхотливий московський гулагівський млин.

Річ зовсім не в тому, все переконував єпископ святого отця, що тисячі людей скинули просто в полі, під прямовисним південним сонцем, без даху над головою чи навіть без огорожі — куди вони там вже втечуть і нікуди їм утікати! — тримають упроголодь; на сімох чоловік на добу одна хлібина, тарілка ріденького супу, одна ложка цукру, одне печиво і одна ложка молока — молоді, якось виживуть, інша є небезпека. Совітські команди доволі нахабно заявляються в такі табори, за сфальшованими показами хапають людей і зникнуть нещасні ті у вічній мерзлоті...

Святий отець багато чого з розказаного Іваном Бучком уже знав: йому повідомляли про перемовини Павла Шандрука з Владиславом Андерсом, про те, що чинить професор Арльот за дорученням Шандрука. Як і знав Пій XII про позицію Сталіна. Кремлівського наслідника чомусь менше хвилювали три угорські дивізії СС, мільйонна власівська армія, дві хорватські дивізії, дві латвійські, албанська, білоруська, валлонська, голландська, естонська, італійська, норвезька, французька дивізії СС та чимало інших, Сталін найбільше переймався 1-ю Українською дивізією і її єдину називав як обов'язкову для репатріації.

...Боковим зором бачив Іван Бучко, як нервують помічники Пія XII і нетерплячі знаки єпископу посилають — люди ніч розберуть, жестама нагадували, гріх так втомлювати святого отця; як і бачив те, що Пій XII аж ніяк не збирався його підганяти.

І тільки як виклав сповна своє клопотання єпископ, святий отець журливо похитав головою:

— Сину мій, ти стомився, певне, за день. Йди відпочинь, а я зроблю все, що дозволить Всевишній.

І він знаком підкликав помічника, що брав участь у підготовці міжнародних звернень і посилав.

Наступного ранку, точніше, того самого, Пій XII підписував документи до держдепартаменту США про українців, яким судилося опинитись на Заході, зокрема дивізійників 1-ї Української; схожий документ повезла невідкладно дипломатична пошта британському уряду.

Далі буде.

Яблуневе кохання

Яблуневе кохання моє
По весні і п'янить, і чарує.
Неземну надзвичайність дарує,
Насолоду й натхнення дає.
Треба що, аби бути щасливою?!
Буйно квітнуть бажання й думки.
Лиш торкнувся твоєї руки,
Як одразу надіюсь і вірую.
Почуття, як сади плодоносять,
Підбираю найкращі слова.
В них надія моя ожива,
Вони пісню у серце приносять.
Яблуневе кохання моє,
Мрій суцвіття дурманить і радує.
Я про вчора тобі не нагадує.
Ти сьогодні у мене є.

Зустріч

Сховалось сонце у жита,
Захмарилось безкрайне небо.
Змінилась я — давно не та,
І не такого стріла тебе.
Дощем сипнула літня ніч,
Замовкли солов'ї-нахаби.
Та не піду від тебе пріч, —
Мене ти усмішкою звабив.
Дарма, що вітер розгнівивсь,
До ранку спокою не буде.
Візьми мене... І, як колись,
Цілунками розпещуй груди.
Крізь морок вирвалось тепло,
Роса росинку обіймає.
Як добре знову нам було.
Та хай про це ніхто не знає.

Не до співу мені

Так, я та пташка,
Що тремтіла в твоїх долонях.
Серце якої
Зумів полонити словами.
Не до співу мені:
Сльозинкою гіркою,
Я по долі твоєї пробіжу.
Відпусти ти мене —
Загублюсь поміж хмар
Опечалена.
Маю крила в душі,
Тільки ж серце любов'ю поранене.
Не до співу мені:
Болючою згадкою
Зачеплюсь за сумління твоє.
Будь — що буде.

Сентиментальна пора

Сентиментальна пора
Ламає у відчай руки.
Та хіба ж винна вона,
Що між серцями розлука.
Що опадає лист
На недомовлене вчасно.
Зорі зриваються вниз,
Гаснуть.

Сентиментальне

При зустрічі всміхнусь тобі привітно:
Ні, не забула, ні, не розлюбила.
То тільки осінь хмура непомітно
Наші серця слезами оросила.
То тільки осінь неласкава, вперта,
Туманами з'явилась поміж нами.
А я тоді була така відверта,
Сентиментальна — плакала ночами.
Аби тебе за вітром не віднесло,
Якби за хмари я не полетіла.
Можливо б, не зів'яло, а воскресло
Все те, чого бажали і хотіли.
Але нащо минулим так хворіти,
Тривожити, будить старі невдачі.
У мріях я продовжую любити:
Сентиментальна, але вже не плачу.

Тетяна ЧЕРЕП-ПЕРОГАНІЧ: «Ти сьогодні у мене є»

Холоди

Перші вересневі холоди...
Ти зігрій мене ласкавим словом.
Ти мене від смутку розбуди,
Щиро поведи свою розмову.
Бачиш, я розгублена й сумна,
І не знаю, що мені робити —
Бо любов твоя — така земна,
А мені б за хмари полетіти.
Щось зі мною коїться не те,
Та даремно я “штурмую” небо.
Перші вересневі холоди:
Ах, лукаві, що, скажіть, вам треба?

Збирає свіжий мед солодке літо

Збирає свіжий мед солодке літо,
В соняшниках цілуються джмелі.
А поруч від війни вмирають діти.
І плачуть вбиті горем матері.
Страждають люди, проклинають долю,
Юнацькі мрії гинуть у диму.
І я своєму сину не дозволю
Хай навіть просто гратись у війну.

Не руш

Світи в нас різні, не одна в нас ціль,
І протилежні мрії та бажання.
Мені, як хочеш — вір а чи не вір,
Але не руш, не руш в душі кохання.
Нехай живе, нехай собі росте,
Квітується і набирає сили.
Я знаю — зовсім різні ми, проте,
В думках про тебе я завжди щаслива.
Коли ж зі мною ти не заодно —
Здійми на сміх палкі листи-зізнання,
Жбурни зорею у сумне вікно...
Але не руш, не руш в душі кохання!

Як тепло у батьківській хаті

Як тепло у батьківській хаті
Режуть дрова у печі.
Надворі ж морози кудлаті
Потріскують вдень і вночі.
І пахне твій дім пирогами,
Забувши про все і про всіх.
А січень — то в шибку вітрами,
То снігом впаде на поріг.
Сусіди заходять. Розмови
Цікаві, кінця їм нема.
Я слухаю щирі їх мову,
Ділюсь одкровенням сама.
В душі моїй так, ніби свято.
Нема ні турбот, ні тривог.
Хвала тобі, батьківська хато,
Нехай береже тебе Бог.

Іванова дружина

В селі сміються всі з Івана:
Привіз собі із міста кралю.
Ач, напамидилась, рум'яна,
Справжнісінька вітринна ляля.
“Така корівки не подоїть,
Зрання сніданку не зготує”, —
Сусіди хлопцеві говорять.
Та балачок Іван не чує.
Його як сонце гріє жінка,
Тривожать душу очі сині.
Щебече щось до нього дзвінко
Його жона, його богиня.
А люди? Хай собі говорять —
Щоб для розмов була причина.
Світає... Біла печі ходить
Міська Іванова дружина.

Холодне літо

А літа наче й не було...
Дощами вмилося село,
У хмарах сонце заблукало.
Мовчать зажурені гаї,
Куди поділись солов'ї?
Толочить вітер ніжні трави.
Це ніби осінь. Холод злий.
Зриває груші буревій,
Додолу кидає зелені.
У ночі хтось покрав зірки,
Принищили голубі ставки
І листя журиться на клені.

Навколо невезінь густі тумани

Навколо невезінь густі тумани,
Крізь хмари ясен місяць не зійде.
Прийди до мене, дай пораду, мамо.
Мені потрібно бачити тебе.
Я стільки раз невдачами хворіла,
Вивчаючи життя сумні кути.
Мене лишали часом вдача й сила,
Але ніколи не лишала ти.
Заплуталась у сподіваннях знову,
Тупа безвихідь переймає в сні.
Так хочеться твою почути мову
І усміх твій, і віченька ясні.

Ремонт

Познімали
старі фотокартки зі стін,
рушники вишивані,
На яких
солов'їно лунав передзвін
кольорами кохання.
На долівку
підлога соснова лягла
і шпалери на стіни.
Вже хатина не та,
що раніше була
у старої Марини.
Вийшла тихо
надвір,
щоб думки розігнать
неспокійні, невтішні.
А до неї
ще свіжим гіллям шелестять
вранці спіяні вишні.
Діти роблять ремонт,
внуки роблять ремонт.
Не питають поради.
А в старечій душі
третю нічку — розвор,

і ні краплі розради.
Може, треба радіти
турботам сім'ї —
оновили ж хатину.
Та, здається,
поклали нащадки її
ще живу в домовину.

А тато брав мене на руки

А тато брав мене на руки
І тихо казку говорив.
Про те, як щастя в двері стука,
Несе з собою стільки див.
Котигорошки, Попелюшки
Мені являлися у снах.
Я спала, наче на подушках,
Малою в татка на руках.
Частенько спогадами лину
В дитинства казку чарівну.
Там тато з добрими очима
Колише на руках весну.
Весна встилає цвітом луки,
У квітах губляться роки...
Бере татусь на руки внука,
Розповідаючи казки.

Душа

Не праведна в усьому й не свята.
Її буття поставлено на карту.
А жевріє вона неначе ватра —
Прекрасна, щира, ніжна і проста.
В рожевих снах живе, в суцвітті мрій,
В добрі людським черпає насолоду.
Вона за правду — і в вогонь, і в воду.
Розділить з цілим світом спокій свій.
Її не знищити, її не спопелить,
Небоязку, нестримано-відверту.
Щоб не робили їй — така вже вперта —
За всіх страждає і за всіх болить.

До осені, пливе життя до осені

До осені, пливе життя до осені,
Тремтливо стогне на деревах лист.
У літі гостювали, малопрохані,
Та мали силу, гонор мали, хист.
Жили, як вміли: прагнули чи мріяли,
Раділи й сумували водночас.
У найсвятіше справді широко вірили,
А літо просто не сприймало нас.
Пора у іншу пору, інші виміри,
Де буде дощ, пожовкність тихих трав.
Та хоч би що — ми вірим в те, в що вірили.
Нам і без літа Бог по сонцю дав.

Село

Засніжило, замело...
Так навколо біло-біло.
Зустрічай мене, село,
Миле.
Від буденності втечу
Я, зневірена, до тебе.
Ніби пташкою злечу
В небо.
Здрастуй, здрастуй, рідний край,
Ти мені даруєш сили.
Поруч із тобою, знай,
Я щаслива!

М. Київ

Анатолій ЗАГНІТКО,
публіцист

Закінчення.
Початок у ч. 3 за 2017 р.

Мовний світ Олексі Тихого та мовнодержавні реалії сьогодення

Говорячи про патріотизм, його навантаження в суспільному поступі окремого народу та народів загалом, О. Тихий пропонує для спостереження глибокі думки В. фон Гумбольдта: “Язюку нет ничего равного, кроме духа. Вместе с духом он возводится к божественному началу” (с. 359), що й сьогодні функційно навантажені, адже в них наголошено неповторність мови, її вагомість у становленні народу, його духу. Не менш вагомими є пропонувані читачеві сентенції Д. Яворницького з глибин історії козацтва, що майстерно викремлюють навантаження української мови у формуванні козацького побратимства: “Но всякому, кто бы он ни был, откуда бы и когда бы ни пришел на Запорожье, доступ был свободен в Сичу при следующих пяти условиях: быть вольным и неженатым человеком, говорить малорусскою речью, присягнуть на верность русскому царю, исповедовать православную веру и пройти известного рода учение...”

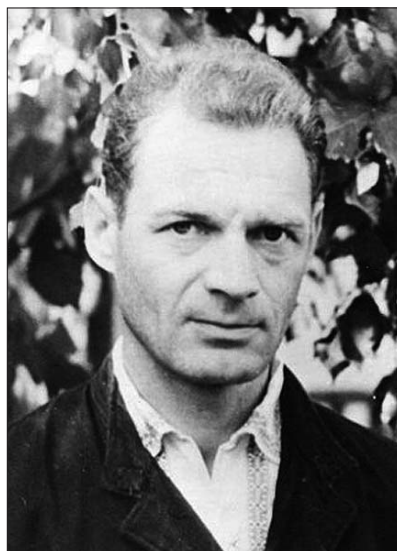
По второму обов'язковому требовалось, чтобы поступивший в Сичу, если он не был русским, забыть свою природную речь и говорить козацкою, т.е. малорусскою, речью” (Д. Яворницький / Эворницький. “История запорожских казаков”, т. 1. С.-Петербург, 1892, с. 184—185) (Там само, с. 336). Від висловлення до висловлення поступово розгортається заявлена в назві розділу тема, набуваючи логічно мотивованого завершення в останніх думках. Посиліє звучання лінійно упорядкованих висловів наявність думок не лише знаних вітчизняних (Тарас Шевченко, Амвросій Метлинський, Сидір Воробкевич, Максим Рильський, Павло Тичина та ін.), закордонних (Олександр Пушкін, Микола Добролюбов, Рабіндранат Тагор, Лев Толстой, Давид Лордкипанидзе та ін.) майстрів художнього слова, а й численні наукові сентенції, видобуті Олексією Тихим із монографій, науково-популярних видань, навчальних посібників, підручників, що у своїй сукупності посилює аргументованість висловлень, надаючи їм наукової ваги, достовірності, відповідності тій ситуації, яка й покликана до життя висловлення.

У “Слові укладача” О. Тихий констатує, що з окремими цитованими в книзі висловленнями та поглядами укладач не згодний, “але для об'єктивності та повноти вніс і їх до книги. Окремі висловлення відверто ворожі українській мові, культурі та самому українському народові, також знайшли собі місце...” і продовжує: “Тема про мову та її значення в житті народу практично невичерпна (в житті духовному, мистецькому, виробничому і т. д.)” (с. 4).

Аналізуючи практичну роботу Олексі Тихого над обстоюванням повноцінності українського слова, відродження його природного звучання, слід згадати насамперед його “Словник невідповідних нормам української літературної мови слів (чужі слова, спотворені слова, кальки і т. д.)” (Донецьк: Товариство ім. Олексі Тихого, 2009), історію збереження та оприлюднення якого коротко схарактеризувала Л. Огнева (Тихий Олексі. Не могу більше мовчати / Упор. Василь Овсієнко, Люд-

мила Огнева, Євген Фіалко, Євген Шаповалов. — Донецьк: Товариство ім. Олексі Тихого, 2009, с. 157—159). Попри арешт автора Словника, ув'язнення і тривале перебування в таборах, рукопису справді судилася добра доля. Від 1977-го до 2004 року протягом 27 років один-єдиний його примірник переховували й зберігали різні люди (Василь Скрипка, Інна Філіппова), які переживали за нього, поки нарешті тека з матеріалами не була передана до Товариства імені Олексі Тихого. Через 5 років під час Других читань, присвячених Олексі Тихому, як згадує Л. Огнева, вона “запропонувала присутнім продовжити працю над “Словником” ... і, несподівано, це знайшло відгук ... Володимир Тихий (син Олексі) дав згоду на окреме видання “Словника”. Василь Овсієнко взяв на себе редакторські обов'язки, я — виготовлення комп'ютерного макету, а Товариство ім. Олексі Тихого, яке очолює Євген Шаповалов, — фінансування” (там само, 157—159).

Про Словник Олексі Тихого під час його першодруку автор цих рядків уже писав (там само, с. 65—69). І хоч минуло майже 8 років, можна з упевненістю стверджувати: лексикографічна праця Олексі Тихого не втратила своєї актуальності. Словник цікавий не лише в плані простеження еволюції принципів укладання подібного зразка праць, а й у розрізі вагомості дібраного й належним чи-

говиця, сніжниця, віхола, хуртовина, хурдига, хуртеча, метіль, хвища, замета (с. 60), мисленно — думкою, думками, у думці, у думках (с. 61), мислимий — гаданий, уявний, можливий, імовірний (с. 60). На жаль, “Словник невідповідних нормам української літературної мови слів (чужі слова, спотворені слова, кальки і т. д.)” Олексі Тихий не встиг завершити (довів лише до літери М), тому важко говорити про цілісність його лексикографічної концепції, аналізувати структуру словникової статті за актуальними для словникарської роботи принципами. Більшість із наведених невідповідних нормам української літературної мови слів (чужих слів, спотворених слів, ка-

мови: В 11-ти т.” (3 листів до сестри Шури: “Я передплачував “Словник української мови” в 11 томах у книгарні “Подписные издания”. Викупив 5 томів. Здається, вийшов шостий — викуплю обов'язково” (Тихий Олексі. Не могу більше мовчати / Упор. Василь Овсієнко, Людмила Огнева, Євген Фіалко, Євген Шаповалов. — Донецьк: Товариство ім. Олексі Тихого, 2009. — С. 101).

Прикметно й те, що Олексі Тихий Словник не вважав нормативним і таким, що розрахований на науковців, редакторів, письменників, оскільки основних користувачів він бачив з-поміж учителів, школярів, а також тих, хто занедбав рідну мову або втратив контакт із нею. Такого зразка праці й сьогодні є вкрай необхідними, тому що уможливають глибинне проникнення в нюансорику слова, його зв'язки з іншими, відображають умовність слова в народну пам'ять. Найстрашніше, коли “слова мовчать” (Ліна Костенко). Олексі Тихий свою активну позицію в обстоюванні українського слова та подвижницьку практичну діяльність спрямовував на утвердження рідного слова, його розвів. Водночас слід наголосити на надзвичайно високому рівні вимогливості автора в добір відповідників до слів, словосполук і т. ін. у кожній з аналізованих рубрик-ремарок. Своєю змістовою ємністю модель Словника є досить вичерпною, вона цілком конкурентна з низкою сучасних подібного зразка словників. Як стверджує Людмила Огнева, голова донецького відділу українок у дев'яності роки ХХ ст. та початку ХХІ ст., у розповіді від 2009 року: “Заявлений словник автор уклад в 1976 році до літери “М” включно, машинопис охоплює 64 с.” (Л. Огнева. Ініціативи Товариства ім. Олексі Тихого [7, 157—159]). Словник і сьогодні актуальний, функційно навантажений. Його матеріали мають ширше впроваджуватися в лексикографічну практику під час підготовки подібних словникарських праць, а також викінчено осмислюватися в сучасному просторі, коли надзвичайно важливою постає тяглість національно-мовних лексичних і граматичних норм та ін.

Наскрізнний перегляд і прочитання різноманітного матеріалу, над яким працював Олексі Тихий, дають змогу виявити еволюцію його світоглядних позицій, формування усвідомленої позиції у відстоюванні самодостатності української мови, її статусу в суспільстві. Копітка робота, активна громадянська позиція свідчать про тривогу О. Тихого за українську мову, прагнення автора віднайти щонайвагоміші аргументи на користь не лише вивчення української мови, її знання, а й утвердження в рідній державі як повноцінної, повноправної для свого народу. Незважаючи на складність обставин, на постійний пошук ворогів з-поміж тих, хто боровся за своє рідне, національне самовідродження, Олексі Тихий продовжував свою працю — працю й справді подвижницьку не лише тоді, а й сьогодні.

Олексі Тихий аналізував промовисті історичні факти, простежував перебіг подій, що зумовили стан вжитку української мови в 70-ті роки ХХ століття, ґрунтов-

но розглядав кількісно-статистичні показники перепису населення в межах колишнього СРСР, УРСР, Донецької області, водночас вибирав усе те, що руйнувало мелодію рідного слова, засвідчувало прагнення цілої низки “дбайливців” до інтернаціоналізації лексичного фонду всіх мов Радянського Союзу та запровадження в українській мові невластивих, неприродних для неї форм (підтвердженням тут може бути майже вилучення форми кличного відмінка і поступова заміна формою називного, заборона вжитку літери г, нав'язування не властивих українській мові слів та ін.), не кажучи вже про формування спільного термінологічного фонду для всіх мов колишнього СРСР і под. Навіть сьогодні, на тлі тих сучасних численних нормативно-лексикографічних видань, відроджуваних словників початку та першої половини ХХ століття (особливо 30-х років ХХ ст.), словник Олексі Тихого приваблює ґрунтовністю вивіреного матеріалу, прагненням подати щонайвчистіше слова, які відповідають нормам української літературної мови, а вже потім пропозицією тих чи тих діалектизмів, запозичень. Мовний світ Олексі Тихого притягує своєю еволюцією, прагненням розширити функційно силові вияви української мови. Парадоксально те, що на 26-му році Незалежної Української Держави вся спадщина Олексі Тихого надзвичайно актуальна, змінилися лише адресати офіційних звернень.

Щодо унормування лексичного, граматичного та іншого багатства української мови, то тут надзвичайно цінними є і принципи лексикографування матеріалу автором, і визначення ним слів-покручів, оцінка вагомості та цінності звучання рідноукраїнського та ін. Значущим є формування напрямів розширення силових полів українського слова, акумуляція народної пам'яті в ньому. У мовному світі Олексі Тихого простежувано еволюцію — від призирикування історичних фактів, подій про мову, наукового аналізу розвитку української мови, висловлень геніальних дослідників слова, відомих діячів культури та літератури про мову до принципового відстоювання прав національних мов та української мови зокрема, встановлення напрямів повноцінного функціонування в державотворенні. Така діяльність спричинила прагнення Олексі Тихого самостійно зібрати й упорядкувати той численний матеріал, який відбивав напрями й особливості русифікації в усіх сферах суспільного й адміністративного, культурно-мистецького життя. На часі не лише вивчення мовознавчих поглядів Олексі Тихого з глибинним аналізом його мовно-законодавчих, мовно-політичних і мовно-освітнянських пропозицій та ініціатив, а й формування цілісного Експериментально-дослідницького корпусу текстів засобів масової інформації, наукової та науково-популярної, науково-навчальної літератури для встановлення наявності в українській мові зафіксованих ним явищ.

І У всіх цитатах Олексі Тихого збережено авторські вживання граматичних форм, синтаксичних конструкцій, а також правописні особливості.

Парадоксально те, що на 26-му році Незалежної Української Держави вся спадщина Олексі Тихого надзвичайно актуальна, змінилися лише адресати офіційних звернень.

ном упорядкованого матеріалу. Для зручності користувача автор у своїй праці диференціював увесь лексикографічно опрацьований матеріал на три рубрики “Покруч, чуже слово, калька, запозичене слово” (пор., наприклад: алмаз, алтар, алтарь, аляповато, амбар, антиномії), “слова, що відповідають нормам української літературної мови, діалектизма, запозичення” (відповідно: діамант, алмаз (інструмент), алмаз; віттар, олтар; незграбно, недоладно, грубо, неококовирно; комора, гамазея, шпихлір, сипанець, шопа, амбар; теревені, лясси, баландраси, баласа (точити, правити і т. д.) і “Російське слово, за значенням якого підбиралися покручі, чужі слова, кальки, запозичення” (відповідно: алмаз, алтарь, аляповато, амбар, антиномии) (Тихий Олексі. Словник мовних покручів. — Донецьк: Товариство ім. Олексі Тихого, 2009, с. 9). Здебільшого до одного мовного покруча автор добирає кілька українських відповідників, відбиваючи таким чином багатство рідномовного простору: краска — фарба, красильник, (множина) барви, кольори, рум'янець, краска (с. 51), лабач — гамазей, гамазея, гамазин, магазей, магазез, шпизлір, поміст, повітка, шіпка, шіпчина (с. 53) або марання — мазання, бруднення, каляння, плямування, мазюкання, ляпання, баграння, мазанина, базгранна (с. 58), мелькання — мигтіння, миготіння, мигання, блискання, майоріння (с. 60); метіль — завірюха, заметіль, метелиця, сніговий, сніговийниця, сні-

льок і т. ін.) можна зустріти й сьогодні в засобах масової інформації та в окремих науково-популярних та навчальних виданнях, що свідчить про талант Олексі Тихого як стиліста, лексикографа, пуриста та як укладача матеріалу, помічати ненормативне й віднаходити у величезному лексичному, граматичному і стилістичному фонді української мови відповідники, сповнені природного звучання, високої сили зв'язки з їм подібними в національно-мовному просторі.

У Принципах побудови Словника автор наголошує на тому, що наперед виноситися невідповідні нормам української літературної мови слово: спотворене слово — стулка, бомага; калька — дорослішати, воображало, чужі слова — башковитий, лобопитство; запозичені слова, що ввійшли в літературну мову, — ануляція, безбідно; потім ставляться слова, що відповідають нормам української літературної мови, останніми ж є слова, на основі яких, за тритомним російсько-українським словником, добирались слова-покручі. Олексі Тихий підкреслює практичне значення пропонуваної праці: “Словник не є науковою працею, не відкриває чогось нового й майже повністю укладений за тритомним Російсько-Українським словником АН УРСР видавництва “Наукова думка”, Київ — 1970 р.”. Навіть на засланні О. Тихий продовжував міркувати над словником, переживаючи за отримання чергового тому “Словника української

Іван ЮЩУК,
професор, член НСПУ, заслужений діяч науки і техніки України

Так виховували

“Маємо те, що маємо”, — сказав якось один із наших президентів. А маємо повсюдну корупцію у верхах, чи, точніше, злочинство, і матеріальну заклопотаність у низах. Бездуховність, лицемірство, брехня, егоїзм, пожаліливість, з одного боку, і національна безпам'ятність, втома, байдужість, безпринципність, догдництво (удаване чи справжнє?) — з другого. Симптоми рабовласника й раба. Але відразу ж слід зробити й істотне застереження — це в загальній обивательській масі, бо останнім часом стрімко зростає кількість небайдужих особистостей: Революція гідності, Небесна Сотня, жертвове волонтерство на сході України, протестні акції. Відродження української національної гідності, не так давно нещадно переслідуваної, тлумленої, набирає сили, поширюється в українському суспільстві.

Адже, як ще в першій половині XVII століття писав француз Гійом де Боплан, “козаки страшенно люблять свободу, смерть вважають кращою за рабство”. Це підтвердив й інший француз, дипломат Жан Валюза на початку XVIII століття: “У Козацькій країні... народ волелюбний і гордий і не любить, щоб хто-небудь панував над ним”. Тільки 1930 року, за даними ДПУ УСРР, в УСРР відбулося 4098 виступів, зокрема й збройних повстань проти російсько-більшовицького ярма, у яких узяли участь 956587 учасників, а може, й більше.

Виникає питання: звідки ж тоді взялося те, що маємо? Звідки той занепад, безпам'ятність?

Це питання художньо й переконливо досліджує Микола Солтис, вчитель української мови й літератури на пенсії, активний учасник “Просвіти” на Хмельниччині, у романі “Чому я не сокіл” (Хмельницький: Видавельцтво ФОП Цюпак А.А., 2016). Це вже його другий роман, перший (теж насущний, дослідницький) має назву “Ой горе тій чайці” і стосується життя українців в умовах іноземного панування та національно-визвольної боротьби в середині минулого століття.

Головний герой роману “Чому я не сокіл” вчитель історії Григорій Трохимович Голуб — непересічна особистість з допитливим і гострим, критичним розумом. Переважно від його імені й веде розмову автор. Він народився в трагічний голодоморний рік, важко пережив у дитячому віці війну й післявоєнний злигодні, як більшість його ровесників, осиротів. І його подальше життєве поле “не було встелене м'якою травичкою”, він ступав по ньому, “раз у раз натикаючись то на тернові кущі неправди, то на брудні калабані зневаги, а то й на смердючі смітники байдужості”. І намагався вистояти, зберегти свою людську гідність.

Уже як учень Григорій у школі зіткнувся з брехнею про війну, яка забрала і його батька, і матір. Будучи студентом історичного факультету Львівського університету, він від старого викладача-історика, пенсіонера, який пам'ятав ще Петлюру й Огієнка, дізнається про те, як українські патріоти мусили в 1920-х роках рятувати “від більшовицької орди” книги з бібліотеки Кам'янець-Подільського університету. У нього вдома він читає ці збереже-

ні книги, у яких викладено правдиву історію стосунків між Україною й Росією, але які офіційно були суворо заборонені. Робив виписки з них. Пізніше він прочитає працю Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”. Тим часом на лекціях в університеті “чув фальш, брехню й лицемірство, на жаль, і сам був змушений лицемірити на різних семінарах, колоквиумах, при написанні курсових робіт чи відповідаючи на екзаменах”. Проте необережно обмовився перед товаришем, і той доніс, куди треба. Отут уже не подивляється, що ти сирота і що ти відмінник, бо їм потрібні люди, “віддані ідеям партії”, які будуть слухняно служити колонізаторам і доносити на інших, на тих, хто сумнівається в їхній зверхності й праві на панування. Отже, хочеш не хочеш, треба “бути дволиким”. Навіть чесна лю-

дина, старий історик радить юному Григорієві: “Ти, Грицю, будь мудрий, прикидайся, бреш, як треба, як життя примушує, але тільки не звикай до такого життя, бо як звикнеш — пропадеш як людина”. Такі умови було створено для людини. Як їх назвати, яке означення їм дати? Мета ж — зрозуміла.

На державному іспиті Григорій Голуб дістає трійку за те, що не зміг відповісти на безглузде, але “ідейне” запитання представника обкому партії, “скільки штук яєць на курку-несучку передбачено в директивах ХХ з'їзду партії на шостий п'ятирічний план розвитку народного господарства”. Вигадка, нісенітниця? Ні, такою була тоталітарна реальність, спрямована на приниження особистості, людини, на її знешчелення. Не думка, не міркування, а сліпа віра й покора потрібна була колоніальній системі.

Григорієві Трохимовичу дали направлення на роботу в сільську школу. Тут учнів замість уроків посилають збирати картоплю. І діти вже теж заражені хворобою фальшування. Два хлопці вирвалися уперед: “одну картоплину на іншу сусідню гряделку перекинули, іншу черевиком у землю затоптали” — і вийшли в передовики. Так само й учителі дітям виставляють фальшиві оцінки — “учні, правда, від цієї методики розумнішими не ставали, зате у звітах усе було в ажурі”. Майже всі вчителі “мали в колгоспі норму буряків”, а під час літніх канікул “працювали в колгоспі, це віталось й заохочувалося... А що вчитель за ціле літо не прочитав жодної книжки — це нікого не цікавило”. Розумних цій системі не було потрібно, потрібні були безвідмовні раби в куфайках, єдиним носієм розуму мала бути партія, власне, окупаційна влада. “А ви менше думайте, а більше працюйте!” — такий був лозунг, така була настанова.

З гіркотою герой твору пізніше згадує: “У класі учням брех-

хав, на політзаняттях брехав, хоч сам не вірив у те, що казав, навіть у приватних розмовах з колегами брехав, бо боявся, щоб не донесли”.

А доноси процвітали й у школі. “Одного разу я сказав на уроці у 8 класі, що за Богдана Хмельницького Україна була набагато освіченіша й культурніша за Росію. Уже на другий день мене покликав до себе в кабінет секретар парткому колгоспу й почав виховувати”. Аборигени не повинні сумніватися у вищості колонізаторів.

Людина бореться за себе, намагається протистояти нелюдській системі. “Я ж, здається, цілком адекватна людина, доволі начитана, багато чого знаю, розумію причини всіх тих неподобств, які супроводжують наше життя, бачу безкінечну брехню і фальш, плазування перед начальством, а

но чимало... Можу лише сказати, що ті довгі десять років моїх поневір'янь “по просторам Родины чудесной” були роками приниження людської гідності, ламання волі, руйнування душ, намагання вибити з людини все людське”. Тут людина сконцентрована переживала те, що, оздоблене фарисейськими фразами, було густо насажене у великій табірній зоні.

Повернувшись Григорій Голуб із заслання на своє рідне Поділля 1985 року. Було так само глухо, як ото сказано в Шевченка, “на всіх языках все мовчить, бо благоденствує”. Григорієві Трохимовичу дозволили завідувати хіба що шкільною котельною: “Ти неблагоннадійний, і до дітей тебе допускати небезпечно”, — і то завдяки доброму й мудрому директорів школи Миколі Петровичу Павленкові, якого та система

теж намагається виштовхати на узбіччя. Тим часом “люди були геть перестрашені і в розмови з недавнім політичним в'язнем вступати не бажали”. Та й сам Григорій Трохимович став обачнішим, ніж десять років тому, хоч і тоді, під пресом усяких підозр і доносів, особливої сміливості не виявляв. “Чому ж я лише лякливий голуб, а не безстрашний, гордий сокіл?” — запитує сам себе Григорій Трохимович. Адже ж Лук'яненки, Чорноволи, Горині, Морози боролися й борються проти системи, йдуть за свої погляди на каторги, на заслання. Та насаджуваний тотальний страх в'їдається в мозок людини, і нелегко позбутися його. У декого він діє ще й тепер, коли безпосередня загроза минула. Як небезпечний атавізм.

І все-таки самовідданість одиниць дає свої наслідки: засновано Товариство української мови імені Т. Г. Шевченка, створено Народний рух за перебудову. У містечку на самому вершні заводської труби хтось таки вивісив жовто-блакитний прапор.

Урешті Україна стає незалежною. Григорієві Трохимовичу дозволяють працювати вчителем історії, проте вимагають і далі паплюжити Мазепу, Грушевського, Бандеру, УПА та затуманювати голови дітей “спільною коліскою братніх народів”. Бо в чітких руках влада? Чи не в тих самих номенклатурників, колоніальних прислужників, тільки трохи підфарбованих? Такий собі вертлявий Мокрицький за тої влади добрав піонервожатих для партійних оргій, в обльво “возив дорогі хабарі”, від яких і сам не відмовлявся, організовував анонімки та пильною стежив за ідеологічною чистотою серед учителів — і тепер він серед керівників району. А новий заврайво Дармограй — це всього-на-всього колишній інструктор райкому партії, “хлопчик на побігеньках”, з таким же, не змінним тоталітарним мисленням.

“Доки демократи тішилися тризубом, співали “Ще не вмерла Україна”, розмахували синьожовтими прапорами, колишні

от мирюся з цим усім”. З брехнею мирилися й звикали до неї як до нормального стану речей. Бо мусили, щоб вижити. Спробував Григорій Трохимович на районному методоб'єднанні донести до колег свою думку про так зване “возз'єднання” України з Росією — навіть більшість учителів сприйняли її цілком схвально, — як мало не дійшло до оргвисновків, коли людину позбавляють права на інтелектуальну роботу, а то й запроторюють за ґрати.

Саме те, що Григорій Трохимович був, як сам каже, доволі начитаний і намагався знати правду, і призвело до горопашного наслідку, як це сталося не з одним українським мислячим інтелігентом у ті часи. Він мав “необережність” відповісти на лист своєму однокурсникові, два брати якого були засуджені “за антисоветскую деятельность” — і за ним почалося прискіплене стеження. Виявилось, що він ще й зберігав удома “дисидентські матеріали”, які, безумовно, читав.

“Про те, що було далі, — пише в своїх спогадах герой твору, — дуже важко, боляче й огидно навіть згадувати, а не те що писати, тим більше, що про табірне життя політв'язнів уже написа-

партноменклатурники поступово оговталися і почали прибирати до рук усе, що тільки могли”. І не тільки добро, набуто підневільною працею мільйонів людей, а й владу та всі владні важелі. “І кожен гребе, гребе, старається увірвати якнайбільше”, — резонно відзначає Микола Петрович Павленко, колишній партноменклатурник, але людина чесна, один “з тих небагатьох справжніх комуністів, які ще в юності повірили в казку про майбутній комуністичний рай”.

І тепер розумні люди не потрібні нашій державі, робить висновок учитель історії Григорій Голуб. З тої епохи в незалежну Україну переповзли сірість і нахабство. А люди, а народ? “Час іде, країна живе, люди народжуються, одружуються, виховують дітей, шукають кожен своє щастя, і переважній більшості з них немає ніякого діла ані до тих проблем, ані до тих суспільних катаклізмів, ні до нашого минулого, ні до майбутнього, майже кожен живе сьогоднішнім днем, сьогоднішніми переважно побутовими проблемами”. Народ при звичаєній переважно німувати.

Маємо те, що ретельно виховувала й виховала серед нас шовіністична колоніальна влада. Але колоніальний режим не тільки чавив живу українську думку, а й фізично нищив у підвалах, у сандармохах, у сибірах українських учених, письменників, працівників мистецтва, політиків, священників, працюючих і мислячих селян, так званих “куркулів”, — кращі інтелектуальні сили нації, щоб її обезголовити, затоптати, стерти пам'ять про неї, зробити Україну безправною російською провінцією. Голодомор-геноцид 1932—1933 років мав остаточно добити українців. Пленум ЦК ВКП(б) у листопаді 1933 року так і визначив, що “на Україні основною небезпекою є український буржуазний націоналізм”, тобто національна самосвідомість українців. Цієї настанови ще й тепер дотримуються немало політиків (українських?) в Україні. Боязнь перед націоналізмом — усвідомлювати себе українцем — ще й тепер пронизує як метастаз наше суспільство. Хоч хто має берегти українське заради майбутнього, піклуватися про нього, як не українці?

Роман “Чому я не сокіл” Миколи Солтиса — серйозне художнє дослідження однієї з причин національної безпам'ятності частини нашого сучасного українського суспільства, яка перейшла в спадок від колоніального режиму. Пізнавальне й виховне значення цього твору (виданого, до речі, мінімальним накладом — усього 200 примірників) важко переоцінити. Його виховний потенціал підсилюють додатки — “вибрані виписки, які робив Григорій Трохимович Голуб у різні періоди свого життя”. Для прикладу — виписка з російського історика М. М. Карамзіна: “Татарсько-монгольська орда, заснована ханом Батием, не щезла, як роса на сонці, її багатство і її бойовнича енергія втілилася в Москві”. Ось вам і весь “русскій мір”.

Мова твору багата, написаний він майстерно, читається легко. Якби ж то наша (?) держава зацікавилася ним — і хоч би півмільйонним накладом видати його, щоб люди читали і знали, як нас хотіли і тепер ще хочуть зробити безбачеченками, перевертнями.

Надія СВИЩЕВСЬКА,
голова Сарненського РО ВУТ
“Просвіта” імені Т. Шевченка
Рівненської області

До джерел духовності

Нещодавно просвітяни Рівненщини відвідали Сарненський історико-етнографічний музей. З неглибокою цікавістю розглядали ексклюзивні експонати Поліського регіону, фотографували, переймали досвід, яким щедро ділилася Раїса Тишкевич, завідувачка цього духовного, історичного і культурного осередку.

А зібралися ми на розширене засідання президії Рівненського ОО “Просвіти”, присвячене 148-річчю його утворення, яке відбулося в МБК “Залізничник” у формі науково-практичної конференції “Проблеми дослідження та збереження пам’яток меморіального мистецтва”.

Розпочав захід голова ОО Іван Ветров. Він повідомив, що свого часу в селі Немовичі мешкав активний просвітянин Олександр Волощук, річниця пам’яті якого виповнюється саме в ці дні. Він працював у відділі освіти Сарненщини, опікувався пам’ятним хрестом у Немовичах, де щойно перед конференцією відбулося його освячення, що здійснив отець Володимир. На захід зібралися гості з усієї Рівненщини, сільська влада, учні, вчителі, односельці.

Учасники конференції вшанували пам’ять Олександра Волощука хвилиною мовчання, а Іван Ветров надав слово Олексію Нагорнюку, провідному науковому співробітнику Інституту дослідів Волині — відділу Рівненського обласного краєзнавчого музею, який поінформував про свої дослідження на тему “Кам’яні хрести Рівненщини. Порівняльний аналіз”. Науковець, який багато років працює над цією темою, констатував, що охороняють пам’ятки переважно неналежним чином. Цікаве дослідження “Хрести як об’єкт історико-культурної спадщини” провів Олексій Чернецький — науковий співробітник відділу охорони культурної спадщини Рівненського обласного краєзнавчого музею. Науковець зазначив, що у цій сфері є чимало проблем: пам’яток багато, але вони не обліковуються, не проведена паспортизація. Ці пам’ятники повинні бути під охороною ЮНЕСКО. Доповідач акцентував увагу на тому, що не може будь-хто фарбувати давні кам’яні хрести й надгробки, огороджувати їх, реставрувати знайдені пам’ятки, чистити давні монети, — це повинні робити тільки фахівці. Напрацюваннями обласного краєзнавчого музею про кам’яні хрести на місці поховання учасників Берес-

тецької битви 1651 р. поділився директор закладу Олександр Булига, зокрема, про кам’яні хрести на кладовищах біля Михайлівської та Георгіївської церков.

“Хрести як обереги в сакральному мистецтві” — тема наукового дослідження Раїси Тишкевич, яка розповіла, що хрести ставили як обереги сім’ї від лиха. Сарненцям відомі хрести-розп’яття родини Кульчицьких із с. Селище, що експонуються в музеї, де є також інші експонати, які розповідають про народні звичаї та повір’я.

Завідувач Інституту дослідів Волині відділу Рівненського

краєзнавчого музею Ігор Марчук ознайомив із дослідженням “Поховання борців за волю України ХХ століття”. Йшлося зокрема про те, що за роки радянської влади було знищено багато поховань вояків УПА. Їхню рестрацію та ідентифікування веде Рівненський краєзнавчий музей. 1947 року більшовицький режим розповсюдив таємну інструкцію, що заборонила хоронити повстанців на кладовищах. Тому сьогодні нелегко визначити місця їхніх поховань. Повстанців, яких родичі вночі хоронили на кладовищі, викопували, і ніхто не знав, де їхні могили.

Цікавою була розповідь “Придорожні хрести” Миколи Федоришина, директора історико-архітектурного заповідника “Пересопниця”. Він розповів, що за більшовицької системи хрести на роздоріжжях зрізали, але люди їх знову встановлювали, адже це обереги села. Відомо, що на роздоріжжях концентрується негативна енергетика, тому там ставили хрести для зняття негативу. І нині можна побачити, як жінки чіпляють на хрест стрічки чи хустку, щоб позбутися якоїсь хвороби.

Іван Ветров акцентував увагу на значенні наукових дослі-

дженн з збереження пам’яток історичної та культурної спадщини.

А мені хочеться при нагоді зауважити, що відчуваю біль і провини за те, що в одному з сіл Поліського краю храм, якого понад 500 років, оббили вагонкою, прирікаючи таким чином історичну пам’ятку на руйнування. Хоча його навіть за часів тоталітарного більшовицького режиму парафіяни не дали знищити. Дуже хочеться, щоб молодь долучалася до роботи над дослідженням і охороною пам’яток.

Велику роботу постійно проводить очільник обласної “Просвіти” Іван Ветров, уродженець Сарненщини. Мудрий, досвідчений керівник, здібний організатор, він відомий на теренах області. Хоч би на якій посаді працював, вкладає в роботу весь хист, знання, частинку серця. Серед гостей конференції також був відомий письменник, член НСПУ Євген Шморгун. З Іваном Ветровим співпрацюють багато років. Вони організатори щорічного традиційного конкурсу “Перло многоцінне”.

Іван Ветров на заході вручив грамоти й подяки кращим просвітянам району. Серед нагороджених міський голова Світлана Усик, завідувачка музею Раїса Тишкевич, в. о. головного редактора “Сарненських новин” Світлана Ляшко, працівники освіти, культури.

Чудовою була культурна програма. Вокальний ансамбль “Намісто”, зразковий аматорський колектив “Журавка”, народний аматорський фольклорний колектив під керівництвом Віктора Торчика, ведуча Тетяна Наливайко, солісти Любов Сорока, Валерія Заболотна, Яна Куришко та Людмила Мірко та інші показали своє мистецтво.

Світлана Усик від імені райдержадміністрації, районної і міської рад подякувала Івану Ветрову, науковим працівникам, усім просвітянам.

Чому День Соборності — це важливо?

Напередодні Дня Соборності, 19 січня, у Луганській обласній бібліотеці імені О. М. Горького зібралися старобільські студенти на лекцію “Соборність України: шлях до Європи”, яку проводив кандидат історичних наук, викладач Луганського національного університету Михайло Михайлович Чумак. Лекція охоплювала широке поле проблемних питань. Зокрема обговорили сутність поняття “соборність” та її історичне значення для нинішнього покоління.

Дискусія торкалася особистого ставлення студентів до подій тогочасних та нинішніх. Молодь говорила про необхідність активнішого проведення подібних пізнавальних заходів, щоб об’єктивніше оцінювати історичні події.

До лекції приєдналася громадська активістка, журналіст Дар’я Проказа. Головна мета

заходу — максимально розвинути думку молоді, вислухати їх та надати можливість виявити громадський потенціал.

У Луганській обласній бі-

бліотеці планується дискусійний майданчик до знаменних подій лютого.

Прес-центр ЛОУНБ імені О. М. Горького

У Києві «Свобода» з’єднала береги Дніпра з нагоди Дня Соборності України

22 січня 2017 року ВО “Свобода” спільно з ВГО “Сокіл” та іншими націоналістичними організаціями провели акцію до Дня Соборності України. У заході, що проходив на Мосту Метро, взяли участь близько 500 активістів, які з’єднали живим ланцюгом правий і лівий береги Дніпра. На акції був присутній лідер ВО “Свобода” Олег Тягнибок.

Голова ВО “Свобода” Олег Тягнибок наголосив, що сьогодні українцям необхідно врахувати помилки минулого, які призводили до втрати державності, аби уникнути їх повторення нині. “Наша держава постала перед грізними викликами, які формувалися століттями, і лише разом українці зможуть гідно на них відповісти й побудувати сильну державу в серці Європи, завершивши природний процес українського державотворення”, — зазначив лідер націоналістів.

Учасники акції розгорнули державні та червоно-чорні стяги, а також банери із зображеннями великих українців, які до-

клали зусиль для побудови незалежної соборної Української держави.

“Україна протягом своєї історії демонструвала прагнення до створення власної держави. Історично так склалося, що нас розривали окупанти, й сьогодні ця війна триває, нині маємо втрачені, окуповані території, і завдання нашого покоління — повернути їх. Цей день — не просто день злуки ЗУНР та УНР, він символізує єдність української нації!” — заявив лідер ВО “Свобода” Олег Тягнибок.

Прес-служба Київської міської організації ВО “Свобода”

Чого і хто це все робив?

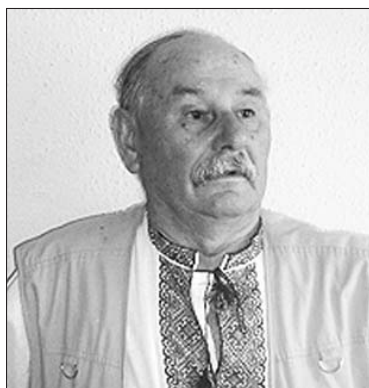
Я, як художник і просто людина, багато чого бачив і пережив у моїй державі.

За свої 86 років — надивився...

Тому звертаюсь до молодого покоління — вчіть історію, щоб знати правду про наших великих предків, щоб повернути втрачену славу великої цивілізації нашого українського етносу!

Бо ще не було на світі ні Європи, ні Московії — як тут стояли білесенькі хатинки і хрущі над вишнями гули.

Будуймо нашу Державу!

Микола МУДРИЙ,
народний художник України,
член НСХУ

Сьогодні люди хочуть знати, що ж воно було в 1933 році? Тому і розпитують дідусів, бабусь, бо правду приховували, тримали у великій таємниці! А чому?

Тож люди хочуть знати, за що радянські комунари знищували українців як націю, як етнос, який багато віків був носієм високої культури.

Європейські королі бажали наших дівчат мати за дружин. Сам Папа Римський просив Ярослава Мудрого віддати Анну заміж за французького короля. Вона на паперах розписувалася кирилицею, тоді як король Генріх лише ставив хрестик.

У Європі ще не було єдиної демократичної думки. Деякі європейські держави мали колонії, цим і скористалися московські пройдисвіти. Все знищували війнами і голодоморами, фальшивими ідеями “старшого брата”!

Цей “брат” і сьогодні шматує Україну, а Європа тільки спостерігає — хто кого?

У листопаді 1933-го мені було чотири роки. Я народився в селі Піщане коло саміського Кременчука Полтавської області. Звичайно, мої спогади дитинства вибіркові, але місцями дуже добре пам’ятаю, що бачив і чув, усі деталі, навіть погоду того ранку і дня.

Зазвичай, коли мама мене одного залишала вдома, я сидів на лаві коло вікна і сам собі казав: “Мама хліба принесе, мама хліба принесе”. Бо вона ходила до “Торгсину” і здавала золоті п’ятірки і десятки за хліб.

Та цього разу все змінилось. Отож прибігає мама і каже: “Ану швиденько збирайся, одягай чобітки, шапку і пальто, ми зараз ідемо до татка!”

Мій тато був військовим офіцером, служив тоді в російському місті Іваново (так зване “місто ткачих”). Він цілий рік просив у начальства перепустку для мами і мене.

І ось ми збираємося: мама хапає якусь торбу і пхає туди одягу, але вона мала і мама знімає з подушок дві наволочки і пхає одягу

ще й туди. Пір’я летить по хаті, як сніг. Мама одягає на мене велику вовняну хустку під руки і зав’язує ззаду. Потім бере через плече два клунки, хапає мене за руку, каже: “Не роззявляй рота, швидко йдемо на поїзд!” Ми спустилися з гори і вже видно вокзал, а коло нього тисячі людей.

Вокзал у два ряди обставлений військовими, до поїздів нікого не пускають. Люди збилися до купи, і старі, і діти. Хто стоїть, хто лежить на клунках. Мама із папірцем пішла до будки, звідти вийшов офіцер і повів нас до охорони, яка стояла у довгих шинелях коридором з гвинтівками. Коли я розглядав натовп, побачив, як на грабарку кидали за ноги і руки мертвих людей.

Мама знову смикнула мене за руку, щоб швидко йшов за нею. Військовий підвів нас до вагона, показав перепустку — і ми зайшли у вагон. Коло кожного вагона стояли військові. Ми їхали кілька днів, потяг часто зупинявся і йшла військова перевірка документів. І ось уже Москва. На Київському вокзалі мама когось попросила подивитися за нашими речами, а ми пішли по хліб до крамниці. Перед крамницею мама взяла мене на руки, увійшли всередину. І тут я вперше побачив: на полицях лежав хліб і булочки-сайки, і я від радості вигукнув: “Мамо, давай тут будемо жити, не треба нікуди їхати, бачиш скільки тут хліба!!!”

Люди, які були тут, у крамниці, десь жіночок шість, почули мою українську мову, стали запитувати маму:

— Что, в Украине нет хлеба? Это же хлеб с Украины?

Мама якось знітилась і тихенько промовила:

— У нас голод, люди мруть, як мухи, не встигають хоронити.

— Такого не может быть! Это провокация!

І тут десь через кілька хвилин заходить жінка-міліціонер.

— Это вы, гражданка, здесь панику поднимаете? Если вы не замолчите, я вас арестую!

Мама хреститься, що каже правду. І тут підходить наша черга, продавець дає один хлібець, а мама каже:

— А на дитину?

Міліціонерша:

— Дайте ей на ребенка и уходите немедленно, а то арестую!

Ми, гнані вітром і людьми, пішли...

Отож і сьогодні ще москвити не вірять, що комісари забирали весь хліб до крихти, продавали за кордон, а в порту зерно пріло і гнило на купах.

Оця хижачка недовіра сидить майже у кожного москаля, і ти хоч лоба йому пробий — він усе одно торочить своє, бо іншого не чує і знати не хоче.

Не буде села — не буде хліба

— Рік Вашого народження припав на час найбільшої трагедії українського народу, а кожен спогад про це дуже важливий. Потім війна, окупація... Що запам’яталося з дитинства?

— Народився 9 лютого 1932 року в селі Михайлівка Гайсинського району Вінницької області в розпал Голодомору, який робили в Україні комуністи, був восьмою дитиною. Пережив Голодомор. Батько, прийшовши з війни 1914—1918 року, мав офіцерські чоботи (був комісаром дивізії), відніс їх у єврейській магазинчик (торгзін) і отримав 6 кіло пшона.

Розповідали, що ті, хто видавав крупу, записували людей у список, а увечері ці списки передавали комуністам, котрі наступного дня приходили і відбирали виміняне. Мати на печі, коли мала мене народити, схвала крупу під себе, щоб не забрали. Однак комуністи знайшли крупу й там. У матері молока не було, корову забрали. Я шість днів жив на самій воді. Потім розтелилася молода нетель, з’явилося молоко, почали мене годувати.

Настав 1941 рік, почалася війна, я учасник війни. Брат був у партизанах, а я знав усі партизанські сім’ї в селі і попереджав їх про небезпеку, коли німці заїжджали в село. Мого батька й сестру забрали в концтабір за те, що брат пішов у партизани. Потім партизани їх зуміли визволити, вони переховувалися від німців.

Під час окупації люди сіяли коноплі і з них робили тканину, шили штани, сорочки тощо, фарбували бузиною. Мої сестри прями, їм потрібні були веретена. Щоб їх виготовляти, потрібен був верстат. Мені було 9 років і я за 4 дні його зробив. За зразок узяв верстат, який виготовив батько мого товариша. Пішов до нього, роздивився виріб. Він при цьому використав станок швейної машинки, а я обійшовся без машинки, використавши розколоту круглу колоду та ремінь. У 9 років уже вичував веретена і кужелі.

1944 року нас звільнили. З цього часу почав ходити на роботу в колгосп, хоч мені було лише 11 років (бо чоловіків не було, коней також). У школі під час окупації був концтабір, там німці тримали євреїв. Вікна були побиті, стіни обшарпані. Ми все відремонтували, підготували школу до навчання, але всіх забрали на посівну. Працювали діти, жінки і старі люди.

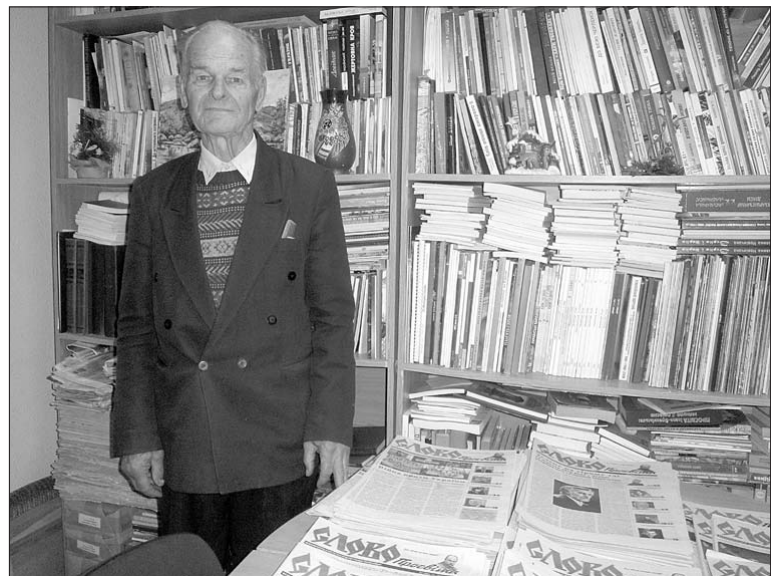
На зиму йшов до школи. Працював на всіх сільськогосподарських роботах. Ми копали поле, запрягалися в шлею з боронами і так боронували. Згадую, якийсь чоловік виніс плужка (шестерик), ми запряглися в нього й орали. Дитинство минуло тривожно і важко, наче справжнє пекло. 1947 року — знову голод, їли зелену пуху, квасець тощо. Вижили. Всі хворіли, були худі, голодні. Село вимирало. Потім стало трохи краще.

— Як у такі нелегкі часи вдалося здобути вищу освіту? Які Ваші винаходи впроваджені в життя?

— У своєму селі закінчив сім класів, потім навчався у невеликому містечку в Гранівській середній школі. Вступив до Уманського сільськогосподарського інституту. Після закінчення ВНЗ 1957 року мене запросили працю-

вати на Черкаську державну сільськогосподарську дослідну станцію у селі Верхнячці Христинівського району.

1960 року винайшов першу в світі машину для механізованого збирання гороху. 1961 року вона пройшла державне випробування і рекомендована на впровадження. До мене почали їхати з усіх куточків України та з інших країн інженери, агрономи, знімали креслення машини. Черкаське видавництво надрукувало плакат, у журналі “Механізація” є про це стаття за 1962 рік. Від ВДНГ отримав велику срібну медаль. 1961 року мій винахід запустили у виробництво. Зараз така машина працює в усьому світі.

Після цього успіху секретар обкому запитав, чи я кандидат наук. Відповів, що ні і не можу вступити до аспірантури, бо безпартійний. Тодішній закон забороняв вступати безпартійним до аспірантури на стаціонар, а на заочне відділення у мене не виходило. Через певний час секретар розповів, що був у Москві, обговорював із вищим керівництвом мою ситуацію. Мене призначили головним агрономом станції по керівництву елітно-наслідницькими господарствами, заступником директора.

А згодом тодішній Перший секретар ЦК КПРС Микита Хрущов у своєму виступі сказав, що треба відмінити закон, що забороняє безпартійним вступати на денне відділення аспірантури. Закон відмінили і восени 1962 року вступив до аспірантури. Закінчив її, написав кандидатську дисертацію. Потім за сімейними обставинами переїхав до Києва. Мене призначили завідувачем відділу Інституту науково-технічної інформації.

Але мене більше цікавила жива робота. Пройшовши конкурс, став працювати старшим науковим співробітником Інституту цукрових буряків, у відділі механізації. Займався технологією і

комплексами машин із вирощування цукрових буряків. Нині на заслуженому відпочинку.

— Що Ви думаєте з приводу сучасної ситуації на селі?

— Сучасна ситуація в українському селі плачевна. Гине наука, культура, освіта, виробництво. Це робиться штучно. Штучно було створено Голодомори 1932—1933-го та 1946—1947 рр. Коли в Чехословаччині був заколот, Хрущов проговорився: мовляв, 1946 року ми забрали хліб в Україні і віддали вам, а ви зараз бунтуєте...

Я сам опухав із голоду 1947 року. Тоді робили і зараз роблять те саме, бо нами керують “хрущови”. А європейці не дуже поспішають допомагати.

Ми були найпродуктивнішою нацією в світі: розробили землеробство, ми вперше в світі написали буквено-звуковий алфавіт, мали граматику. Ми написали книгу Веди. Ми стояли на початку індоєвропейської цивілізації. Перші в світі придумали плуга, колесо. Про це треба всім розповідати. Адже колесо — найбільше технічне відкриття.

Щоб врятувати Україну від остаточного знищення українців, нам треба порозумнішати, повернути собі великі досягнення нашого народу, бути свідомими, стати людьми, які керують на своїй землі, а не хтось нами керує. Вивчати і знати свою історію. Інакше ми не витримаємо конкуренції із сильними державами.

Роль села у цьому дуже важлива: не буде села — не буде хліба, продуктів харчування. Загубити село — втратити новий Голодомор. Нам треба мобілізувати всі наші знання і сили на самозахист. Тільки тоді Україна буде успішною, коли всі розумітимуть, що вони українці, нація, яка стояла на чолі індоєвропейської цивілізації.

Спілкувалася
Надія КИР’ЯН

Василь РЯБИЙ,
м. Коломия

Ліричний годинник Василя Клічка

Таємничий поетичний ключ

Приходиш у світ — і нічого не розумієш. Ростеш — ще рясніше загадок. Настає зрілість — знову намагаєшся вникнути в таїну предметів та явищ. Марна справа. За сімома замками механізм буття. Ковзаєш поверхово поглядом і маєш єдиний шанс заспокоїтися, спілкуючись зі словом, суголосним душі, якщо вона ще жива, не втрачена буденними гризотами, тягнеться до фантазії, осягає дійсність.

Туман. Мряка. Темрява. Морок. А можливо, і пелена, як назвав другу збірку віршів Василь Клічак, уродженець с. Рудники Снятинського району на Прикарпатті, майже на межі з Буковиною, що є умовною мірою причетності до поняття області. Навіть у випадку, коли поет, вдихнувши карпатського озону, з сімнадцяти років живе в Києві, де закінчив університет, працював у видавництвах “Молодь”, “Веселка”, очолює Видавничий Центр “Просвіта”, звідки й виїждив довгождана, сповнена чотирнадцятилітнього мовчання, поетична ластівка. Тож не випадково вирінув символ пелени, що відкрив автор, несподівано написавши твори у формі прозовіршів.

Негучний поет, представник нової художньої свідомості, виважуючи світогляд і відточуючи думку, дав оберемок клічаківських прозаїзованих віршів ще у попередній збірці “Дошовий годинник” (1989, “Молодь”). Ця збірка, щедра на ритми, багата барвистою метафорою, не втрачає і нині художнього значення. Ось її серцевина: “Тиждень побув у мамі... Хату накрили, криницю вичистили, рова прокопали, хоч падав дош — хотів не дати скінчитися тому тижневі. Ми змушені були перевести стрілки дошового годинника на ліс. Чи не тому так довго (писала мати) він не багрянів?...”

І цей ключ, зберігаючи мовно-стилістичні ознаки, виявляє свою силу, відчиняючи двері здогадів, порівнянь, осяянь, прозрінь, потрясінь, перестороги, уваги, натяків — і в “Пелені”. Однак тут уже панує гротеск, що відсікає барви сонця, бо на першому плані осмислення часопростору кризи, яка закриває радість світосприймання. Автор бачить апокаліптичну картину, коли “порідали карпатські ліси. Обміліли карпатські річки”, і просить: “Не чіпайте гуцульські душі”. А пітьма відповідає: “Вуйку, не питайте мене ні про що. Я нічого не знаю. Газет я не читаю. Радіо не грає. Телевізор поламаний. Оце навчили мене грати на цимбалах — то є все, що вмю і знаю”...

Отака гірка правда, пелена тернодолі у безжалний час, що зірвав вихором краян з місця і погнав перекотиполем у чужі світи на рабську пробу: “Було таке чудове сонце. І знову пелена. Пелена. Пелена”; “Деградує село. Превалюють тимчасові цінності. Часто звучать такі слова, як Греція, Італія, Іспанія. Малолітні виходять заміж. Молодь співаєється”; “Звідки те береться, що за мара?”; “З’явилося в селі кафе... А обіцялося, що буде молочне кафе для дітей... Власник кафе — священнослужитель, отець духовний...”; “Наше майбутнє... Хто відповідає за їх майбутнє?”; “Моя Україно, чи очистишся ти від намулу, який смердить здохлою рибою?...”

Мова прозова специфічна, іноді аж ніби розмовна, але так дивовижно вибудована, що словосполукки творять струм ментальної парадигми, замаскованої в начебто фактографічну інформацію про пригоду без алегорії та “чому”. Поет, шукаючи природної справжності самовираження, не має наміру шокувати читача ні епітетом, ні порівнянням — будь-яким тропом, неологізмом. Це верлібр, але з незвичним ходом, іноманерою віршування, не схожою на попередні, бо має свої синтагми, оригінальні оповідні ритми в прозапоетичній стихії новели, тяжіє до мініатюри з реалістичною різноплановою ситуаційністю, в якій перебуває ліричний герой.

У часоприні буття хочеш чи ні, а ювілей стоїть на порозі традиційно з найкращими зиченнями Василеві Клічаку — відомому поетові та видавцеві, лауреату багатьох премій. Чарівний годинник у січні нацокає йому аж шість десятиків літ, які оселилися і живуть у його поезіях, не старіють, зберігають енергію душі, зачаровують неповторним словом.

Автор свідомо уникає кучерявих поетизмів, приземлюючи уяву. Він радше може ритмічно висловитися, оберігаючи красу відчуття: “Гора, село і ми — такий колаж на всі віки — із місяцем у парі”; “як гарно торохтять вози по серпневій дорозі”; “тримали у руках прожитий день”; “в травах сріблястих темну стежину зроблять сліди наших ніг”; “і нехай мене завтра не стане, ти не сумуй, я листочком до тебе здіймусь”. Однак поетові хочеться поділитись відкриттям, коли він дослідив аналогії подій, широкердньо підійшов до роздумів про жорстокі реалії буття, в якому переважає проза: то отруєння паралітичним газом, то “просянення сутності людей в Чорнобилі”, то присутність “сірих, безбарвних вчителів”, то втрати, то якась незбагненне потьмарення, то минулість. А ще кризь мерехтіння віддалі часу впізнаємо образи батька, цюці Василини, дяка Грицька, сусідів Миколи Іванчука з його Катрусею, вишивальниці Марусі, річки дитинства Рибниці, неподалік невеличкої хатини під самим лісом, який дивиться у вікна, аби побачити стареньку жінку з синіми очима, що визирає сина Василя. Цей мальовничий куточок виспівують пташки, радіють поетові лісовий горіх, листочок м’яти, фіалка, метелик і старий крук, що креслить у небі кола на честь приїзду свого давнього знайомого з замисленим чолом. Поет наділений особливим зором, слухом, чуттям, явивши людям пережиті слово в пелені нескінченної марноти марнот.

У передмові Василь Герасим’юк зауважує: “Таких прозаїзованих поезій більшість. Якщо вже говорити про образи, то саме ці вірші — метафори. Інша справа — хто і як до цього підходить. Думаю, що не кожен сприйме вільні вірші Василя Клічка як метафори буття, але вже те, що з безлічі житейських ситуацій і пригод автором вибрано саме ці, що найчастіше вони — з краю дитинства та отроцтва, потверджують їхню невідповідність”.

І справді, перехід інтуїтивного осяяння у вимір раціональних понять витворює оригінальну поетичну субстанцію з відтінком містики: “Він чекав... Терпеливо очікував у затишній пелені ночі. Не дочекався. Може, ще й зараз десь чекає. Хто він? Як його назвати? У якому знайти словнику? У який занести словник?”

Цей зміст, уможливлений декодуванням, несе таїну магічної пелени, що, мабуть, покликана бути захисною перешкодою на шляху до схованої істини, коли “кожна невидима нить тонко тримає наші створені душі, а якщо рветься якась, то болем страшенним болить”.

Присутність Божої руки

У хорі поетичних голосів можна розрізнити його голос. Поет довго вивіряв себе, своє слово після першої книжечки. Третя “Вздовж дарованих Божих днів” зашлестіла сторінками 2015 року.

По суті, поет продовжує своє неповторне полотно, розпочате з образного годинника дощу. Та якщо попередня збірка вчаровувала світанковим почуттям, то остання вражає пізнанням стану зіткнення білого і чорного кольорів, добра і зла в часопросторі кривавих конфліктів.

Під таким кутом образотворення авторові відкрилася особлива інтонація громадянської позиції. Він через монолог чоловіка з Котовська передає жайття війни, розповідає про Козака нерозп’ятого, який “Був побитий. Світилась в очах // і в усій

його мужній поставі // гідність. Нею подолано страх // і подолано звірства лукаві”.

Вражаючим твором на актуальну тему, як на мене, є невеличка новелістична поема “Присутність Божої руки”. У Донецьку горить аеропорт, накрило уламками людину, яка в кам’яному мішку однією рукою ледве вмикає мобільний телефон, щоб означити себе. Така життєва гірка правда без художнього вимислу викликає сльозу.

З хвилюванням читаєш поезію Василя Клічка “Пес на коні”, “Диптих: Гагарін. Сікорський”, “Балада про чайку”, “А під ранок насилася мама”, “В осені цієї особливого шарму”, “Проведу тебе подумки в ніч”, “Не питаю тебе ні про що”, “Павутилка тонка між нами”, “Коли звикаєш до ріки”, “Шевченко в Нижньому Новгороді (1857—1858)” та ін. Вони вміщені в розділах “Стала виразніша мова” і “Чути хвили найтонший звук”.

Поема “Ниті розмов і доріг” фокусується на часовимірах літ (“Наприкінці сорокових”, “На початку п’ятдесятих”, “Осін початку шістдесятих”, “Середина дев’яностих...”, “Наприкінці 2014”). Поет остерегається багатослів’я, пильнує за тим, щоб злива емоцій не поглинала думку.

Василь Клічак не зраджує традиційній манері, бо його творча школа починається з красивого слова видатного новеліста Василя Стефаника, на землі якого він народився, перейнявся її духом.

У поетичному доробку Василя Клічка переважає лірика. Іноді виникають прозові вірші, яких найбільше у збірці “Пелена”. А в новій збірці все ж домінує поетичне образотворення. “Цей неефективний, але ефективний поет володіє секретом фінальних рішень, — зауважує у передмові відомий поет і літературознавець Володимир Базилевський. — Кінцівки його віршів часто непередбачувані. Власне, секрету в тім немає. Він просто думає так, як він думає. Один з наслідків його думання — заглиблений углиб тексту ліричний трем”.

Може, хтось нас бере на сміхи.

Може, дивляться і мовчать.

Та від того їм мало втіхи.

Не застигши вогонь зачать.

Хто ранковим крилом сльози витер.

Хто у темряві не заблудив.

Хто інакшим побачив вітер,

Має щось від звичайних див.

Дивуватися — це для нього.

Дивувати — то й поготів.

У таких є своя дорога

Вздовж дарованих Божих днів.

Поет, отже, знайшов свій світ. І цей світ обдарував поета неповторною метафорою, подарував можливість у ВЦ “Просвіта” надрукувати третю книжку, виданню якої посприяла українська родина Пляголюків з Коломиї та Києва.

А до читачів уже йде нова книжка віршів “Копана гора”, як називають у Рудниках одну таємничу місцину.

Невечерне джерело метафори

Пелена земного буття затуляє у свій вир так, що, буває, неможливо вирватись з її смертельних обіймів. І коли я перечитую дарчий напис на збірці “Пелена” (“Дорогому Василеві Рябому, який спонукав мене до створення цієї книги. Зі широким при-

язню Автор. 23 листопада 2003 р.”), за яку разом із попередньою авторові вручено дипломи аж двох премій — імені Т. Мельничука “Князь Роси” в Чернівецькій обласній науковій бібліотеці імені М. Івасюка, та імені М. Черемшини в Снятині, — я пригадую часті свої телефонні дзвінки, листи, якими я хотів надихнути поета до праці над новою книжкою.

А познайомив нас наприкінці 1980-х у видавництві “Молодь”, коли моя перша збірка готувалася до друку в редакції поезії, Василь Герасим’юк. Василь Клічак, на відміну від мене, нічого не говорив про поезію, ставився до цієї теми по-особливому. Я дізнався, що його підтримав у молодіжній обласній газеті письменник Степан Пушик. Писав мало, уникав усіляких безплідних дискусій про слово. Вважав, що це справа критиків. Ми щороку зустрічались, він заходив до видавництва “Світ”, де я працював, ділився досвідом. Його прийняли до Коломийського літературного товариства “Плин”.

У Коломиї відбувся поетичний вечір Василя Клічка, коли йому присвоїли звання заслуженого журналіста України.

Наша дружба безкорислива.

Мабуть, тільки вдома поет може почуватися, як у райському куточку. В цьому мав змогу переконатися і незабутній старійший на літературі Дмитро Білоус, якого Василь свого часу запросив на зустріч з природою і земляками. Дмитро Григорович був дуже вражений цим рудниківським оазисом.

Усе кудись щезло безповоротно, тільки ще не вивітрилась пам’ять відчуттів.

Наче бачу маленьку дерев’яну хатку, яку купив тато Василя у глибині Карпат, а біля неї вісімдесятилітню Василеву маму, з печальними молодими синіми-пресиніми очима. І як тільки син ступав на рідне подвір’я, вона приймала від нього очікувану хвилю душевного тепла і йшла відпочивати, дослухаючись до його голосу.

З її вуст ніхто не чув ні запитань, ні жалів, ні повчань, ні засторов, ні докорів. Так тихо згасла, що й не встигла вибігти сльоза. Я йшов поряд із Василем на похороні його мамі і думав: невже я так само колись осиротію?..

Самотніє рідне гніздо, яке вже неможливо розвеселити, хоча сюди деколи навідується господар. А я знайшов у своєму ліричному щоденнику такі рядки:

Час протікає-вітає,

Наче позбувся пуг.

А ти його наздоганяєш

То там, то насправді тут.

Простору метаморфози:

Столиця, село — і ліс

Під брамою — хата і сльози,

Що із собою привіз.

І дуже співають птахи

В Рудниках, і вода

В криниці зорею пахне

І дитинством Різдва.

А Рибниця хвилю гонить,

Горить її срібна свіча...
Поглянь на годинник, Василю,
Там стрілки забули про час.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Запрошує Музей гетьманства

Днями у Музеї відкрили ювілейну персональну виставку малярських робіт прозаїка, драматурга, есеїста, художника Миколи Закусила, присвячену 60-річчю від дня народження митця.

Народився М. Закусило в селі Малі Мошки Овруцького району на Житомирщині. Після навчання у середній школі був пастухом, іконописцем, теслярував, служив у війську. Закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка та художню школу при Будинку художника у Києві (майстерня В. Каверіна).

Певний час реставрував храми Полісся, збирав пісенну архаїку поліщуків, так звані північні голосюрки пастухів. Дослідник польської міфології і демонології, шукач норичанського фольклору. Особливе місце у його творчості посідають міфи, легенди, притчі, вірування. У текстах домінують фантазмагорія, гротеск, магія, метафорика, символізм. На основі цього він виробив не лише власний стиль, а й неповторну художню мову письма.

Живописні твори зберігаються у приватних колекціях України, Білорусі, Німеччини, Азербайджану, Грузії, Киргизії, Росії, Музеї гетьманства та Музеї книги і друкарства України.

“Виставка має дуже високий рівень, творам митця притаманний цікавий підтекст, він створив яскраві образи. Вражають реалії, які приховані в глибині робіт Миколи Закусила. Микола має подвійний талант — самобутньо-

Галина Ярова та Микола Закусило

го художника і письменника. Саме він відродив втрачену польську говірку у своїх творах”, — зазначив голова НСПУ Михайло Сидоржевський.

На відкритті виставки також виступили член НСХУ, вчитель М. Закусила Віктор Каверін, лауреати Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка В'ячеслав Медвідь і Василь Герасим'юк, українські письменники Олексій Микитенко і Микола Семенюк, директор Музею гетьманства Галина Ярова, представник видавництва “Букрек” Алла Ковтун та інші.

Виступаючи звернули увагу на те, що Микола Закусило — прозаїк-живописець, який підвладний щирому наїву, примітиву, неофольку. Постійно тримає зв'язок із духом пращурів, вірить у вічність і долю. Віртуозно грає словами-кольорами у всіх парти-

турах, реєстрах і тембрах. Як етнописець поєднує прозу з живописом: написав цикл полотен за власним романом “Норичанка і птах”.

Запам'ятовуються пейзажі М. Закусила “Рання весна”, “Повнолуння”, “Туман сходить”, “Пізня осінь”; його натюрморти — “Дари землі”, “Всередині світла”, “За відсутності кращо-го”; а особливо полотна — “Хранитель”, “Таїна”, “Полешуки в Океанії”, “Сон непорочного птаха” та “У болотах”, в яких присутні міфологічні мотиви.

А заслужений художник України Анатолій Марчук щороку до свого дня народження презентує у Музеї гетьманства свої нові творчі проекти. Минулі два роки митець представив власні акварелі та олійні картини, а 2017-го — виставку портрета і шаржу “Коло друзів”.

Художник Анатолій Марчук

В експозиції можна побачити портрети відомих сучасників: Героя України Анатолія Паламаренка, заслуженого діяча мистецтв Віктора Степура, заслужених художників Михайла Демцю та Миколи Родіна (останній — вчитель А. Марчука), кіносценариста Владислава Таранюка, а також батька художника Петра Григоровича, його сестри Тамари, загалом понад 60 робіт. Якщо портрет бабусі А. Марчука Федори був створений ще 1976 року, то Владислава Таранюка вже цього року.

Серед представлених робіт 10 автопортретів Анатолія Марчука, а також його портрети, написані художниками Олександром Рожковим, Ольгою Карпенко, Оксаною Карпус, Наталією Мозак, та погруддя, створене відомим скульптором Володимиром Щуром. Портрети виконані у 15

техніках: олія, акварель, літографія, офорт, ліногравюра, олівець, сепія, сангіна, вугілля, крейда та інші.

Серед планів художника на 2017 рік проведення персональних виставок у Чернігові, Вінниці, Каневі та Житомирі, організація пленерів і мистецьких свят, а також видання подарункового альбому “Святині Києва в офортах і малюнках заслуженого художника України Анатолія Марчука”, що має вийти за благословення предстоятеля Української Православної Церкви Київського Патріархату, Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета та зі вступною статтею доктора мистецтвознавства Дмитра Степовика.

Крім цього у Музеї гетьманства працює виставка новорічного декору Оксани Ягодки та Світлани Вавілової “Різдвяна Україна”. Народні майстрині створили вишукані святкові композиції, різдвяні віночки та ялинкові прикраси.

Творчий дует етнофлориста С. Вавілової та художника-декоратора О. Ягодки став платформою для цікавих творчих експериментів і пошуку нових художніх рішень.

Свої думки про вічне Оксана Ягодка втілила у картинах “Ангел вічності”, “За мить до народження”, народні мотиви тонко передані у полотні “Ніч перед Різдвом”, а роботами “Мальви” і “Калина” вона виявила себе як самобутній майстер пейзажу. Запам'ятовуються віночки з Правобережної України, створені Світлою Вавіловою, та її плетіння з виноградної лози.

Повернення українського кіно в Європу

Едуард ОВЧАРЕНКО

Фестиваль відкрили фільмом Олександра Довженка “Земля”, який продемонстрували у живому музичному супроводі українського етно-хаос-гурту “Даха-Браха”. До програми кінофоруму, об'єднаної темою кордонів (Borderlines), також увійшли претендент на премію “Оскар” від України — документальна стрічка “Українські шерифи” Романа Бондарчука, картина Віталія Манського “Рідні”, “Гніздо горлиці” Тараса Ткаченка та “Маріуполіс” Мантаса Кведаравіюса. Кожен показ супроводжувався презентацією від учасників української делегації.

Анатолій Соловей, начальник управління публічної дипломатії МЗС України: “Дуже приємно, що творчий рік починається з такого помітного й серйозного проекту, як Дні українського кіно у Брюсселі. Ми думаємо над тим, щоб розвивати цей успіх і продовжувати реалізацію проекту в інших країнах. Фестиваль у Бельгії відкривається фільмом Олександра Довженка, відтак ця подія є поверненням українського кіно на культурну мапу Європи. Не спробою там з'явитися, а саме поверненням — адже українські стрічки, зокрема і “Земля”, належать до скарбниці світового кіно. Сподіваємося, в осяжному майбутньому ми зможемо показати світові роботи нових режисерів, які будуть співмірними з величиною Довженка”.

Пилип Ілленко, голова Державного агентства України з питань кіно: “Дні українського кіно у Брюсселі

В Інформаційному агентстві УНІАН відбулася прес-конференція, присвячена Дням українського кіно у Брюсселі, які проходили у столиці Бельгії. У заході взяли участь Анатолій Соловей — начальник управління публічної дипломатії МЗС України, Пилип Ілленко — голова Державного агентства України з питань кіно, Роман Бондарчук — режисер фільму “Українські шерифи” та Римма Зюбіна — виконавиця головної ролі у фільмі “Гніздо горлиці”.

селі традиційно відкривають для України кінематографічний рік. Я вважаю, що культурна дипломатія є одним із найефективніших способів представити свою країну і культуру. Фільми, відібрані на цей фестиваль, є різними за жанром, але всі вони показують тяглість української кінематографічної традиції і різноманітність творчих висловлювань наших митців”.

Щорічні Дні українського кіно у Брюсселі представляють найрезонансніші сучасні стрічки, а також кінокласику в живому су-

проводі відомих українських музикантів. 2017 року кіноогляд відбувся вдруге. Покази тривали у Центрі образотворчих мистецтв BOZAR, найбільшій культурній інституції Бельгії.

Організаторами фестивалю виступили: Міністерство закордонних справ України, Державне агентство України з питань кіно, Центр образотворчих мистецтв BOZAR, Артхаус Трафік, за підтримки Національного центру Олександра Довженка і Товариства українців Бельгії.

На крилах мрій мисткині Галини Дюговської

У Національному музеї українського народного декоративного мистецтва завершилася персональна виставка “На крилах мрій” члена НСХУ та Співки дизайнерів України Галини Дюговської.

Тетяна ЧЕРЕП-ПЕРОГАНІЧ

До експозиції увійшли і нові, і більш ранні твори. Усі вони несуть у собі не тільки особливе авторське світосприйняття, наповнене любов'ю до рідної землі, культури, людей — від прадавніх часів і до наших днів, а й якусь особливу енергетику широкі і світлої жіночої душі.

“Біля кожного з експонатів хочеться затриматися, спинитися і побути наодинці”, — ділиться враженнями від побаченого народна артистка України Світлана Мирвода. Художниця, натхненна традиціями та любов'ю до рідної культури, в авторській інтерпретації намагається донести до сучасного глядача енергію давніх знань рідної землі. Адже, за її словами, кольорова гама, геометрич-

ний орнамент — все має глибоку символіку, ідею, зміст.

“Я вже багато років створюю арт-об'єкти з природних матеріалів, — говорить майстриня, — душа сама відшуковує мотиви і створює сюжети”.

Мисткиню надихає на творчість родина, допомагає чоловік Володимир Балибердін — український ювелір, член НСХУ, народний майстер декоративно-ужиткового мистецтва. А ще — однокласниця, друзі, серед яких багато цікавих творчих особистостей.

На закритті виставки Галині Дюговській подякували народний артист України Олег Дзюба, заслужена артистка Ірина Персанова, український композитор Леонід Нечипорук, письменники Олександр Балабко, Лариса Петрова та багато інших.

“Він кличе нас до майбутнього, він закликає нас бути гордими і незламними, бути українцями”.

Юрій ЩЕРБАК

Слово про Євгена Гуцала

20 січня в Українському домі відбувся літературно-мистецький вечір, присвячений 80-річчю від дня народження видатного письменника Євгена Гуцала. Зі спогадами про товариша виступили письменники Дмитро Павличко, Юрій Щербак, Іван Драч, Любов Голота. Свої виступи Євгенові Гуцалу присвятили відомі виконавці: сестри Тельнюк, гурт “Шпилясті Кобзарі”, Тарас Компаніченко та гурт “Хоря козацька”, бард Ігор Жук. **Власні пісні на слова батька виконав Дмитро Гуцало. Вела вечір письменниця Леся Воронина. Подаємо виступ Юрія Щербака.**

Ось пророчі слова Гуцала, сказані майже 20 років тому: “Силою агресії, силою зброї, силою патологічної брутальності і патологічного розбою нам постійно нав’язували культ російського народу, нам постійно нав’язували цивілізацію брехні, пияцтва, ненависті до праці, нав’язувалася цивілізація безгосподарності, хаосу, безперспективності, цивілізація мародерства”. Євген Гуцало — великий прозаїк, великий поет, класик нашої літератури, великий безсмертний українець. Він живе з нами нашими болями і надіями, він кличе нас до майбутнього, він закликає нас бути гордими і незламними, бути українцями.

Євген ГУЦАЛО Письмо землі

Ми живемо отут, на землі, край Чумацького битого шляху, на узбіччі, де пахне полин і блакитний чебрець, де кропива глуха вироста із космічного праху, де на пил обертається Місяця срібний вінець.

Край Чумацького Шляху живемо — у зорях пшениці, живемо у вівсяних, ячмінних та житніх зірках. Із блакиті небесної маємо рубані лиця. Вени, наче пороги дніпровські, гудуть на руках.

Нам ріднею доводиться скіфська, з піщаника, баба, — Скільки мали і маєм рідні у ковильних степах! Цю рідню не убити нікому, й цей степ не загарбать, і не стерти кургани, насипані в наших серцях.

Кожен з нас — мов курган край Чумацького битого Шляху, де поховано списи, щити і двосічні мечі, Де поховано коней, волів, де поховано птахів, що поховані, прагнуть однак позбиратись в ключі.

Кров, як магма скипає у жилах. Темнішають лиця, блискавками змійтється журба на солоних губах, — бо комета з хвостом пролітає, немов кобилиця, По євшаном пропахлих далеких небесних горбах.

Наші чола високі, немов степові небосхили, і по цих небосхилах, що криють розгалку буття, час-шуліка летить на твердих перетруджених крилах, час-шуліка летить, і немає йому вороття.

Наші груди — це гнізда для грецьких міфічних грифонів, що уперто для вічності наші серця бережуть. Простір має кордони. Та час був завжди безкордонний — у майбутнє з минулого наша прослалася путь.

Наша мить — це краплина, в якій віддзеркалилася вічність. Вічність — присуд природи, якому підвладні усі. Край Чумацького Шляху жили і живем на узбіччі, в галактичному поросі, на галактичній росі...

род? Ні, той — і не інший, і ми всі в літературі — ті, а не інші, то, мабуть, і про самих себе годиться помовчати в жалобі й скорботі”.

Крім великої прозової спадщини, яка поєднувала лірику, ніжність і жорсткий реалізм в описах злиденного повоєння, Євген Гуцало залишив нам безсмертну публіцистику, ім’я якій — “Ментальність Орди”. Він прозрів щодо російських “братів” і сусідів значно раніше, ніж багато політиків і представників так званої творчої інтелігенції. Пам’ятаємо, як казилися від любові до Росії всі ці шуфрічі, тигипки і олійники, як молилася на Росію вся камарилья претендентів на український трон, як їздили вони до Москви поцілувати пантофлю пахану Орди — який уже плекав плани знищити Україну, розчленувати її, як тушу вбитого Оленя, окупувати її Орками рускаго міра — черню, сповненою рабською ненавистю до вільної України.

22 роки минуло від дня передчасної смерті Євгена Гуцала. Здавалося б, невеликий за історичними мірками строк. Але це строк життя цілого покоління. Це час величезних змін в Україні та світі. Ми пережили трьох президентів, дві революції; триває війна, розв’язана Росією, яка забрала тисячі життів.

А сьогодні, коли на президентську посаду в США входить Трамп, весь світ замирає в тривозі за майбутнє. Демони невизначеності, хаосу, шовінізму, нових воєн і руйнувань погрожують людству. Нові види зброї, нові способи бомбування людей увійшли в практику за ці роки. Багато старих кумирів канули в Лету, безліч творів української радянської літератури забуто, стерлися з пам’яті імена українських літстудіювачів та українських літвельмож, а творчість Євгена Гуцала, його ніжне, любляче, гнівне слово, сповнене болем за долю народу, не забуте, не втратило своєї чарівності й сили.

Творчість Євгена Гуцала бачиться мені вічнозеленим українським островом, сповненим дивовижних квітів, — посеред похмурого океану зросійщеної попси, суржикових уламків мови та дикокапіталістичних підробок пост-модернізму. Цей острів Гуцала зберігає в собі ще не задоволені нами скарби української мови і розмаїття українських характерів, на острові тому панує язичницька зворушлива любов до української природи — як до живого творіння, що вимагає до себе поваги і співчуття. Я назвав би це особливою екологією — екологією пам’яті й серця письменника.

Мені пощастило знати Євгена Гуцала і товаришувати з ним. Наші перші оповідання були опубліковані з легкої руки Павла Загребельного в одному з чисел “Літературної України” за 1961 рік. 1965 року Євген редагував мою першу повість “Як на війні”, і згодом ми нерідко зустрічалися з ним в Ірпені, в Будинку творчості. У пам’яті звучить його голос, його звернення “Докторе”, його раптові гнівні монологи з приводу якихось свинських подій у Спілці письменників.

Формально він не був дисидентом, він обрав інший шлях. Це шлях мовчазного внутрішнього опору бандитській владі, шлях боротьби проти нищення України — її мови, історії, народу. Недаремно один високопоставлений кагебіст під час профілактичної бесіди-допиту повчав мене — не брати приклад з Гуцала. Я страшенно здивувався тоді, бо не розумів — чому Гуцало викликає у влади таке роздратування своїми ліричними і, здавалось, далекими від політики творами? Але кагебісти і цекісти не помилялися щодо Гуцала. Євген виявив глибоке історичне розуміння трагізму ситуації, в якій опинилася Україна, поневолена Москвою.

Євген Гуцало казав: “Здається, ніхто не осмілюється кидати камінням у в’язнів Освенціму чи в’язнів Заксенгаузена; то чи треба аж стільки кидати каміння у письменників, які порятувалися з газових печей соціалістичного реалізму? А чи не краще помовчати в жалобі та скорботі?..

Зрештою, весь народ нині не існує у своєму ідеальному вигляді після чотирьохсотних обіймів, то що — не той на-

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Оголошення

29 січня 2017 року Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка спільно з національно-державницькими силами та громадськістю столиці традиційно проводять урочисте відзначення 99-ї річниці подвигу Героїв Крут.

Програма проведення заходів передбачає:

12.15—12.45 скорботний хід від метро “Арсенальна” до парку “Аскольдова могила”.

12.45—13.30 панахида, мітинг, військові почесні.

13.30—14.00 мистецька частина

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Надія КИР’ЯН

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Загальний наклад у січні — 14 700

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

